

A photograph of a woman with her hair in a bun, seen from behind, holding a baby in a mustard-colored sweater. They are standing in front of a large window with a view of a city building. The image is partially covered by a semi-transparent teal overlay at the bottom.

En helhedsorienteret indsats?

Krisecentermedarbejderes perspektiv på myndighedernes indsats på partnervoldsområdet

Dansk Kvindesamfunds Krisecentre

Indhold

3	Resumé
5	Formål
7	Baggrund
9	Metode
9	Analyse af interviews og spørgeskema med krisecentermedarbejdere
10	KOMMUNERNE
10	- Uklare retningslinjer for sagsbehandlingen i børne- og familiesager
12	- To ud af tre sager afhænger af sagsbehandlerens viden om vold
15	- Psykisk vold mod børn er fortsat skjult
16	- Psykisk vold forveksles med hverdagskonflikt
18	- Morens forældrekompetencer undersøges i højere grad end farens
20	- Kommunale sagsbehandlere tror, volden stopper, når kvinden flytter på krisecenter
23	Sammenfatning
24	Anbefalinger
26	FAMILIERETSHUSET
26	- Familieretshuse ved for lidt om psykisk vold
31	- Korte frister for partshøringer
32	- Krisecentererklæringer er et fagligt dokument
34	- Midlertidige afgørelser kommer for sent
36	- Vold skal politianmeldes for at tælle
38	Sammenfatning
40	Anbefalinger
42	BILAG
43	Bilag A: Den retslige ramme om krisecentrenes arbejde
43	- Straffeloven
43	- Serviceloven
46	- Familieretshuset
47	- Forældreansvarsloven
49	- Sagsbehandlingen i Familieretshuset
50	Bilag B: Metode
55	Bilag C: Ordforklaringer
57	Bilag D: Voldsdefinitioner
60	Bilag E: Litteraturoversigt

Resumé

I denne undersøgelse *En helhedsorienteret indsats? Krisecentermedarbejderes perspektiv på myndighedernes indsats på partnervoldsområdet* undersøger vi, hvordan krisecentermedarbejdere oplever samarbejdet med socialforvaltningerne i kommunerne og Familieretshusene. I undersøgelsen har vi valgt at sætte fokus på mor og barn på krisecenter, fordi det er i de sager, hvor en kvinde har barn med voldsudøver, at volden kan fortsætte efter endt krisecenterophold mod både mor og barn.

Vi har foretaget 10 kvalitative interviews på tværs af landet og sendte i foråret 2021 en spørgeskemaundersøgelse ud igennem Landsorganisationen af Kvindekrisecentre (LOKK) og Dansk Socialrådgiverforenings Faggruppe Kvindekrisecentrene. Vi modtog 100 besvarelser.

Undersøgelsen finder, at der ikke er opbygget viden om vold og især psykisk vold i kommunerne, og der ikke er fastlagte rammer for sagsbehandlingen. To ud af tre sager afhænger ifølge undersøgelsen af den enkelte sagsbehandlers viden om vold. Krisecentermedarbejdere oplever, at den vold, mor og barn er flygtet fra, overses, og behovet for at undersøge volden undervurderes på trods af, at krisecentrene forsøger at gøre opmærksom på den. Den manglende viden betyder også, at der ikke er et klart børneperspektiv, så børn, der har været vidne til vold, ofte negligeres, og børnefaglige undersøgelser udebliver.

Den samme mangel på viden om psykisk vold og konsekvenserne af at være vidne til den finder vi hos Familieretshuset. Det betyder, at de ikke afdækker mistanken om psykisk vold tilstrækkeligt ved fx at anvende børnesagkyndige undersøgelser for at sikre, at barnet ikke lider overlast. Undersøgelsen viser også, at der er langt mere interesse for at undersøge mor end far, hvilket kan påvirke afgørelser, da myndighederne ikke har et tilstrækkeligt grundlag til at bedømme farens forældreevne på og vurdere, om han har brug for udøverbehandling. Dette kan betyde, at der bliver truffet afgørelser, som ikke beskytter børn mod fx psykisk vold.

Familieretshuset kan skabe ro i barnets hverdag ved at træffe en midlertidig afgørelse, mens den endelige afgørelse behandles. Men 95 procent af krisecentermedarbejderne vurderer i undersøgelsen, at kvinders og børns trivsel påvirkes negativt af den lange ventetid på at få en midlertidig afgørelse og efterlades i et tomrum, hvor de ikke kan komme i gang med en ny dagligdag.

Myndighederne bør benytte sig af de undersøgelser og redskaber, de har til rådighed for at sikre, at børnenes perspektiv er med i sagsbehandlingen. Men der er brug for mere klare arbejdsbeskrivelser for sager med vold, og der skal opbygges en større viden om vold hos myndighederne. Det ville derudover være hensigtsmæssigt, at myndighederne havde mere tillid til krisecentererklæringer og den viden, krisecentrene har om familien.

Der er brug for en national handleplan på partnervoldsområdet. Den skal sikre en koordineret og ensartet håndtering af sager, hvor volden i højere grad ses som en afgørende faktor og undersøges og afdækkes grundigt som en kriminel handling.

Formål

Denne undersøgelse belyser, hvordan krisecentermedarbejdere oplever samarbejdet med myndighederne, dvs. socialforvaltningerne i kommunerne og Familieretshusene på tværs af landet. Vi ser på familie- og børnesager i kommunerne samt Familieretshusenes oplysning og afdækning af volden i midlertidige afgørelser. Omdrejningspunktet for vores undersøgelse er mødre og børn på krisecenter, hvor faren er mistænkt for vold. Disse mødre er juridisk bundne til faren gennem de fælles børn, og i denne position er det ikke alene op til kvinden, om hun vil gøre sig fri af volden. Hvilken rolle, hun skal spille i børnenes liv, er uden for kvindens råderum. Det er myndighederne, der træffer beslutning om dette på baggrund af deres sagsovervejelser med et fokus på barnets trivsel og beskyttelse.

Med undersøgelsen søger vi at belyse, hvorvidt kommunernes børne- og familieafdelinger og Familieretshuset fra krisecentermedarbejdernes perspektiv yder tilstrækkelig hjælp og benytter de af loven fremsatte værktøjer til at give kvinderne og børnene en tryk og sikker hverdag uden vold.

Krisecentrenes perspektiv har tidligere kun været undersøgt i meget begrænset omfang, og vores håb er, at undersøgelsen kan blive et brugbart bidrag til debatten om udviklingen af Familieretshuset og det tværfaglige samarbejde mellem kommuner, Familieretshuset og krisecentre. I undersøgelsen fremsætter vi en række anbefalinger til forbedring af kommunernes og Familieretshusets samarbejde med krisecentrene. Disse er henvendt til kommunale ledere, krisecenterledere, ledere i Familieretshuset, KL og ikke mindst Folketinget, der kan indføre de nødvendige ændringer til gavn for voldsramte kvinder og deres børn.

Baggrund

I Danmark anerkender vi vold mod kvinder som et samfundsproblem, og vi har med Servicelovens §109 sikret, at voldsramte kvinder og børn kan søge beskyttelse på et krisecenter. I løbet af 2020 boede der 2.294 kvinder og 2.110 børn på landets kvindekrisecentre (Danmarks Statistik 2021). Antallet af kvinder og børn på krisecentre har været stigende siden 2017.

Her får de akut husly, sikkerhed og rådgivning. Men det er kun en midlertidig bopæl for de mange kvinder og børn, der hvert år flytter på et krisecenter, fordi de er udsat for vold. Krisecentrene alene kan ikke hjælpe kvinder og børn videre. Det er en myndighedsopgave at tage volden med i afgørelserne, så kvinder og børn får den retsmæssige beskyttelse.

Myndighedernes indsatser på partnervoldsområdet har gennem årene set forskellige ud:

Fra 2007 til 2019 var der et særligt fokus i Lov om Forældremyndighed og Samvær (Forældreansvarsloven) på forældrenes samarbejde og begges ret til samvær med barnet (Social- og Indenrigsministeriet 2007). Det resulterede i sager, hvor børn kom i klemme. Det dengang nye fokus på 'samvær og samarbejde' medførte meget lange sagsbehandlingstider i det tidligere Statsforvaltningen og ved domstolene samt stor usikkerhed omkring udfaldet af sager om forældremyndighed, hvilket viste sig at være alt for belastende for børnene (Ottosen, Dahl & Boserup 2017; Social- og Indenrigsministeriet 2019a; Rasmussen 2014). Det fik børneorganisationer som Børns Vilkår til at foreslå, at § 16 i Forældreansvarsloven blev omformuleret for at forhindre, at forældres rettigheder blev forvekslet med børnenes tarv (Kjølbye 2003).

Lovens fokus på 'samvær og samarbejde' blev ændret pr. 1. april 2019, da erfaringerne gennem 12 år viste, at lovens fokus ikke var til barnets bedste (Ottosen, Dahl & Boserup 2017; Social- og Indenrigsministeriet 2019a; Rasmussen 2014). Folketinget ændrede fokus til barnets 'trivsel og beskyttelse', og samtidig blev det tidligere Statsforvaltningen omlagt til Familieretshuset (Social- og Indenrigsministeriet 2019b; Social- og Indenrigsministeriet 2020c).

Med den nye lov er det i dag sådan, at vold i hjemmet i højere grad skal medindregnes i bopælsager, forældremyndigheds- og samværsager, og der skal indhentes relevante informationer om familiens forhold fra andre parter, såsom kommuner og krisecentre, for at vurdere omstændighederne bag en afgørelse (Social- og Indenrigsministeriet 2019c).

Men hvad er barnets bedste? Det er op til Familieretshuset at vurdere. På den ene side skal de afveje barnets behov for at have kontakt med begge forældre, og på den anden side beskytte barnet mod alle former for vold. Som vores undersøgelse viser, sker dette i høj grad, når det handler om sager med fysisk vold. Men der er også en oplevelse af, at den psykiske vold, som blev kriminaliseret i 2019, er sværere og mere u håndgribelig for myndighederne at forholde sig til. Dette kan betyde, at der bliver truffet afgørelser, som ikke beskytter børn mod fx psykisk vold.

Vold i hjemmet er som regel skjult for offentligheden, og derfor er det vigtigt, at de myndigheder, der kommer i berøring med familien, er i stand til at afdække volden og iværksætte tiltag, så volden ikke fortsætter efter endt krisecenterophold. Dette betyder bl.a. at have et skærpet blik for, at børn, som er vidner til (psykisk) vold i familien, også er volds ofre. Konsekvenserne af at være vidne til vold kan være lige så voldsomme, som hvis barnet selv

var blevet mishandlet (Lyk-Jensen, Bøg & Lindberg 2017). Undersøgelser viser, at børn, som er vidne til vold i familien, er udsatte på en lang række områder, herunder socialt, sundhedsmæssigt og på trivselsmæssige måder (Nielsen & Lauridsen 2017; Lyk-Jensen, Bøg & Lindberg 2017).

Trods de gode intentioner i den nye lovgivning pr. 1.4. 2019 ser det alligevel ud til, at Familieretshusets nye praksis betyder, at familier, hvor der er vold eller mistanke om vold i hjemmet, oplever ukoordinerede forløb, som ikke giver børn et bedre hverdagsliv, men derimod ofte bidrager til en øget usikkerhed og frustration blandt parterne (Dahl 2020; Oxford Research 2021). Folketingets Ombudsmand har i 2021 også påpeget det kritisable i de meget lange sagsbehandlingstider hos Familieretshuset (Folketingets Ombudsmand 2021).

De ukoordinerede forløb og manglende viden om vold er også at finde hos kommunerne. I sin nuværende udformning er Serviceloven åben for kommunernes egen fortolkning, og derfor er der stor variation i, hvordan den enkelte kommune behandler partnervoldssager. Undersøgelser har desuden vist, at kommunerne har en manglende viden om vold, og at der ikke er specialiserede afdelinger eller medarbejdere, hvilket medfører en risiko for utilfredsstillende og personafhængig sagsbehandling (Oldrup, Kjær & Wien 2019; Deloitte 2019; Servicestyrelsen 2008). Dette kan ifølge vores undersøgelse bl.a. betyde, at vold overses, og behovet for at undersøge volden undervurderes.

Siden vi påbegyndte undersøgelsen i foråret 2021, er det glædeligt at se, at nogle af de anbefalinger, vi er nået frem til, allerede er blevet iværksat hos Familieretshuset. Dette er med til at aktualisere vores undersøgelse, som kan være et redskab til at styrke det videre arbejde for at beskytte kvinder og børn mod vold.

Denne undersøgelse bidrager med en ny vinkel på et komplekst område, hvor der er store menneskelige konsekvenser på spil. I undersøgelsen er det krisecentermedarbejdernes erfaringer med kommunernes og Familieretshusets afdækning af volden og behandling af mødre og børn, som er på krisecenter pga. vold i familien, der er det centrale.

Metode

Undersøgelsen er bygget op af en kvalitativ og en kvantitativ analyse baseret på henholdsvis semi-strukturerede interviews og en spørgeskemaundersøgelse. Interviewene er foretaget i foråret 2021 med 12 medarbejdere fra 10 krisecentre geografisk spredt ud over hele Danmark. De semi-strukturerede interviews er baseret på en interviewguide, der er kvalificeret af to socialrådgivere, en børnerådgiver og en faglig leder og dernæst pilottestet på Dansk Kvindesamfunds Krisecentre. Gennemgående temaer blev identificeret ved gennemlæsning af transskriberinger af interviewene. Disse temaer dannede grundlag for en kvalitativ kodning.

Derudover sendte vi gennem LOKK og Dansk Socialrådgiverforenings Faggruppe Kvindekrisecentrene i foråret 2021 et spørgeskema ud. Spørgeskemaet er udviklet i samarbejde med Dansk Socialrådgiverforenings Faggruppe Kvindekrisecentrene og pilottestet af socialrådgivere fra to kvindekrisecentre. Spørgeskemaet blev udsendt gennem både LOKK og Dansk Socialrådgiverforenings Faggruppe Kvindekrisecentrene for at opnå så højt et antal besvarelser som muligt. Vi modtog i alt 100 besvarelser på spørgeskemaundersøgelsen.

Se Bilag B for uddybning af undersøgelsens metode.

Analyse af interviews og spørgeskema med krisecentermedarbejdere

I undersøgelsen behandles det indsamlede datamateriale, som giver indblik i krisecentermedarbejdernes oplevelser. Fokus er på de udfordringer, krisecentermedarbejderne oplever i kommunernes sagsbehandling i sager om partnervold og Familieretshusets indsats i samværssager. For at udfolde og konkretisere udfordringerne inddrages både grafer over spørgeskemabesvarelser og citater fra de enkelte interviews.

KOMMUNERNE

Når krisecentrene modtager en familie, der er udsat for vold, er kommunen den første myndighed, der møder dem. Kommunernes sagsbehandling er helt afgørende i arbejdet med at hjælpe voldsramte kvinder og deres børn til et liv uden vold. Kommunerne har pligt at undersøge og afdække, om der er tale om vold, gennem en række tiltag som børnefaglige undersøgelser, underretninger og partshøringer, og der kan iværksættes en sag, selvom der ikke er faldet dom om vold. Det er afgørende for sagens videre forløb, at kommunerne igangsætter undersøgelser, når de har mistanke om vold. Alene den kendsgerning, at familien er på krisecenter, bør skærpe kommunernes opmærksomhed på i hvilken grad, barnet har været udsat for vold.

Kommunen skal notere alle væsentlige detaljer i afdækningen af sagen, så den viden, kommunerne afdækker og videregiver, kan bruges af andre instanser til at træffe afgørelser, eksempelvis i samværssager.

Dette afsnit beskriver, hvordan krisecentermedarbejdere oplever børne- og familieafdelingernes behandling af sager med partnervold, herunder hvordan mistanken om vold i sager, hvor kvinder og børn er på krisecenter, opleves afdækket af kommunerne.

Uklare retningslinjer for sagsbehandlingen i børne- og familiesager

Kommunens forpligtelse i sager med vold er bestemt gennem Serviceloven, som efterlader et stort fortolkningsrum for den enkelte kommune i forhold til, hvordan kommunen vil varetage myndighedsarbejdet i sager om vold.

Ud af de 10 kvalitative interviews, som vi har foretaget, svarer 7 ud af 10, at samarbejdet besværliggøres af, at der er uklare retningslinjer for, hvordan kommunernes børne- og familieafdelinger er organiseret. Det er forskelligt fra kommune til kommune.

“Vi bruger enormt meget tid på at finde ud af, hvordan de enkelte kommuner er organiseret. Hvor hører hvilke borgere til? Det er ret lavpraktisk. Hvem er sagsbehandler for hvem og hvornår?” fortæller en krisecentermedarbejder.

Det gør det svært for krisecentrene at finde ud af, hvor de skal henvende sig, hvilket betyder, at sagerne ofte trækker ud. Som en anden medarbejder udtrykker det:

“Vi skal som ét krisecenter forholde os til mange forskellige kommuner, og hvordan de forskellige arbejder.”

Der er et generelt ønske blandt medarbejderne om at vide, hvad de kan forvente, når de ringer til kommunen. Som det er nu, er der en oplevelse af, at det er meget tilfældigt, hvilken hjælp kvinder på krisecentret kan modtage. Når et krisecenter ringer med en ny sag, skal kommunens sagsbehandler ofte i gang med et internt afklaringsforløb for at finde ud af,

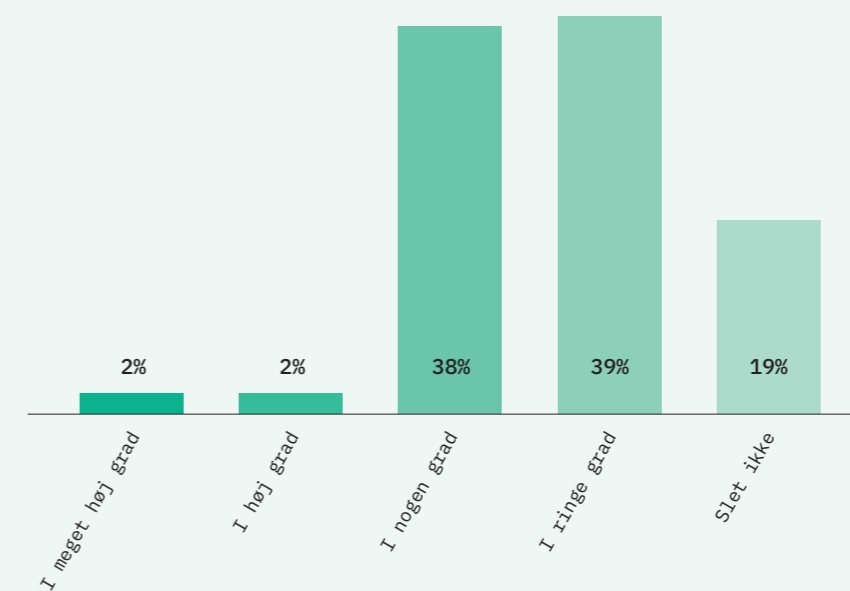
hvem der har ansvaret for at gøre hvad i den type sager. Det betyder, at en lang række foranstaltninger, som kommunen står for, herunder at blive skrevet op på den akutte boligliste, søge om boligstøtte eller psykologhjælp og ekstra støtte til barnet, bliver forhalet i unødigt lang tid. Som det er nu, risikerer familien at ‘forsvinde i systemet’ og dermed ikke få hjælp til at komme videre. En medarbejder fortæller:

“Som det er nu, skal de fleste kommuner bruge lang tid på at finde ud af, hvem i kommunen, der har ansvaret for de forskellige opgaver. Vi har f.eks. haft et barn, hvor der gik rigtig mange måneder, inden kommunen blev klar over, hvem der egentligt skulle sige ja til psykologtilbuddet. Vi rykkede og rykkede. Det giver frustration og mistrivsel hos mor og barn. Jeg ville ønske, at hver kommune tog stilling til organiseringen af indsatsen, så det ikke skal afklares fra sag til sag, hvem der er relevant at inddrage.”

Fig. 1 nedenfor er baseret på data fra spørgeskemaet. Den viser, at næsten 6 ud af 10 medarbejdere oplever, at kommunerne ‘slet ikke’ (19%) eller kun ‘i ringe grad’ (39%) har tydelige retningslinjer for behandling af sager med partnervold.

Fig. 1

I hvor høj grad oplever du, at kommunerne har faste retningslinjer for behandlingen af sager, hvor der er mistanke om vold mod mor eller barn?

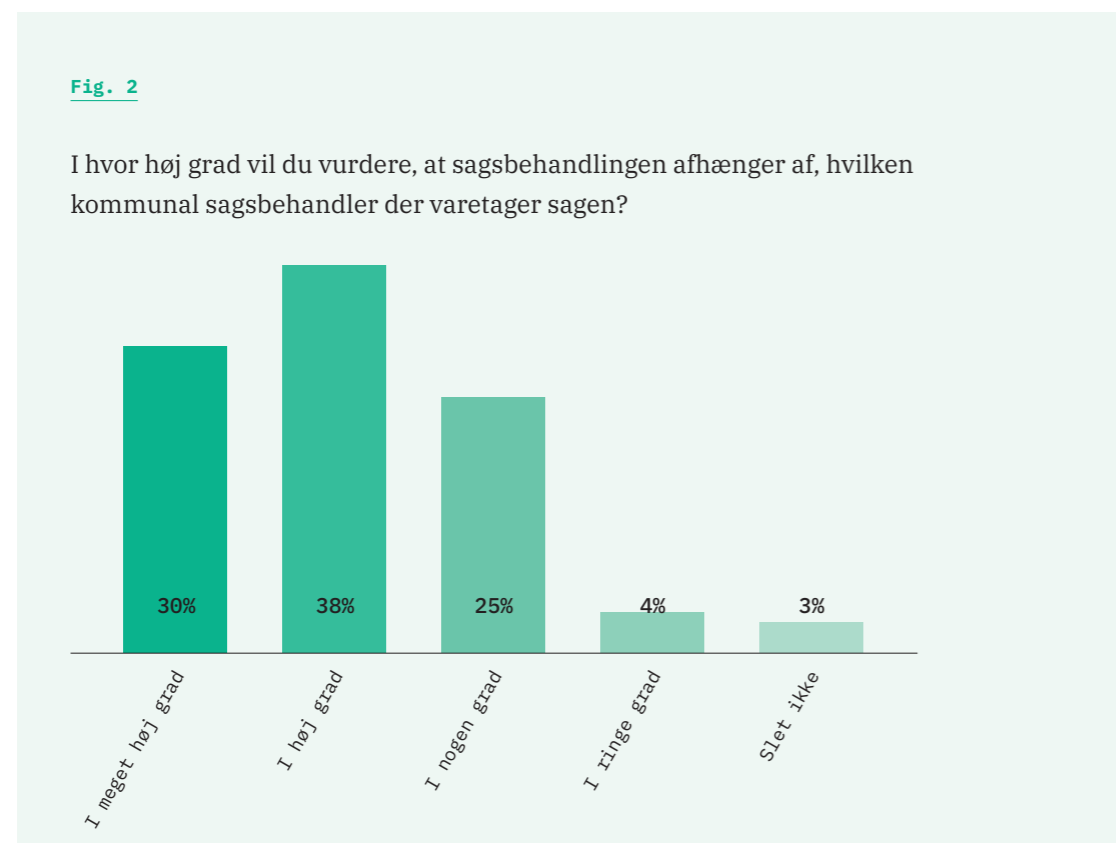

En medarbejder fortæller, hvordan hun oplever fordelene ved klare retningslinjer:

“Det giver et bedre forløb for den enkelte kvinde, når kommunerne ved, hvad de skal gøre og har prioriteret at sætte sig ned sammen med os og lave en handleplan. Her føler kvinderne sig i høj grad hørt og hjulpet, og de kommer ofte hurtigere fra krisecenter til egen bolig.”

To ud af tre sager afhænger af sagsbehandlerens viden om vold

I kommuner med uklare retningslinjer kan en af konsekvenserne være, at sagen varetages af en sagsbehandler med mindre erfaring indenfor krisecenterområdet. I fig. 2 fremgår det, at i 2 ud af 3 sager oplever medarbejdere, at sagsbehandlingen 'i meget høj grad' (30%) eller 'i høj grad' (38%) afhænger af den enkelte sagsbehandlers viden om partnervold.

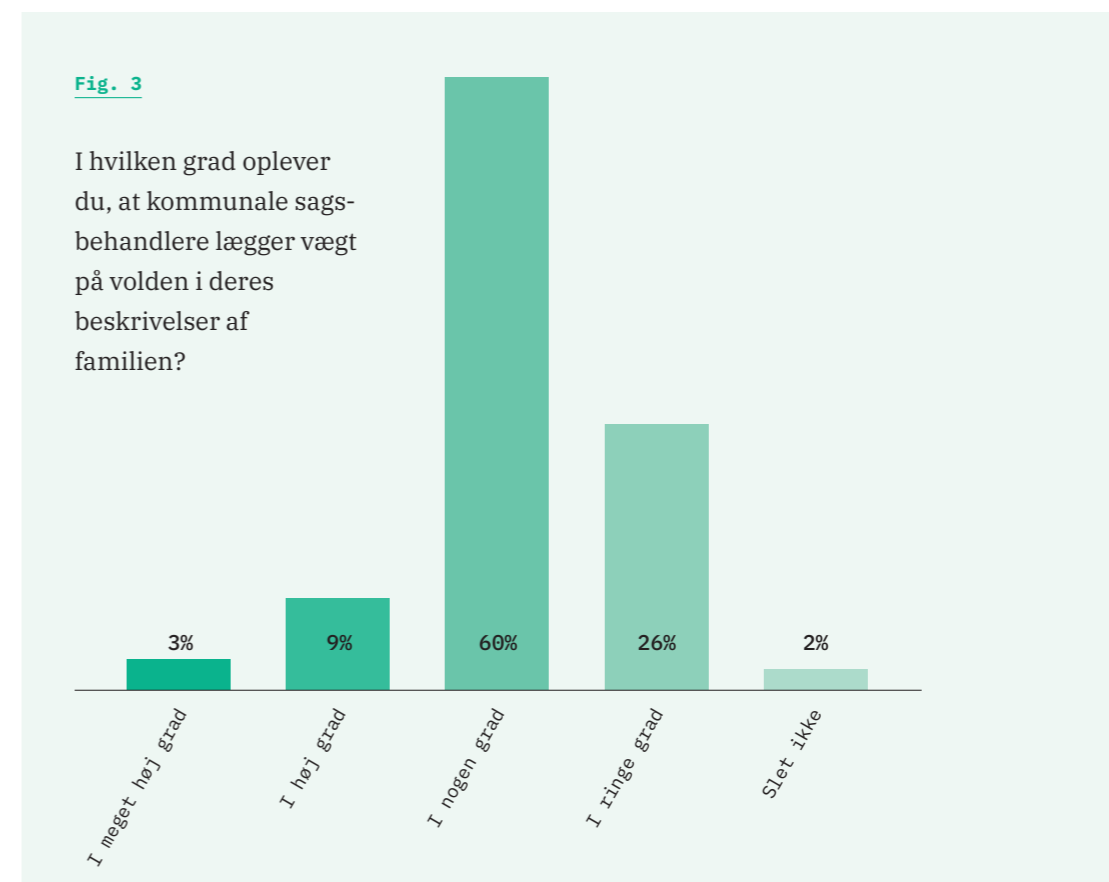

Når sagsbehandlingen er personafhængig, kan man som voldsudsat ikke være sikker på, at den person, som skal behandle sagen, har nok viden om vold til at kunne oplyse sagen og formidle den fyldestgørende til andre myndigheder. Desuden ved man ikke, om kommunen afholder de nødvendige møder, går tilstrækkeligt ind i mistanken om vold, indsamler nødvendige informationer og tilbyder psykologhjælp og helt overordnet, om der er fokus på barnets trivsel og konsekvenserne af at være vidne til vold. Forskning viser, at vold i hjemmet har store konsekvenser for børn, selvom det ikke går direkte ud over barnet selv. Eksempelvis har børn, der vokser op i voldsramte familier, dobbelt så stor risiko for at blive anbragt udenfor hjemmet eller for at få forebyggende foranstaltninger, sammenlignet med jævnaldrende børn, der er vokset op i familier med samme socioøkonomiske forhold, men som ikke har oplevet vold (Lyk-Jensen, Bøg & Lindberg 2017). En medarbejder fortæller:

“Jeg synes, man mangler børnebrillerne, og hvad det betyder for et barn at vokse op i et hjem, hvor de har været vidne til vold. Et hjem, hvor barnet hver dag, når det kommer hjem, skal afveje stemningen; er der god eller dårlig energi, er far sur, er han overhovedet hjemme? Disse børn bliver ofte overset.”

Når børn overværer vold i familien, er de udsat for en form for psykisk vold. Det betyder, at børn, der er vidne til vold, skal tages lige så alvorligt, som hvis de selv var udsat for fysiske overgreb.

Fig. 3 viser, at kommunen i 28 % af sagerne i 'ringe grad' eller 'slet ikke' tillægger volden vægt, og i 60% af sagerne tillægger de kun volden 'nogen grad' af betydning i deres beskrivelse af familien. Det tegner et billede af, at selvom kvinden og barnet er på krisecenter pga. vold, er det sjældent volden i sig selv, der tillægges vægt som den afgørende faktor i familiens livssituation og de problemer, volden medfører for barn og mor.

Men hvis kommunens sagsbehandler ikke tillægger volden eller krisecenteropholdet afgørende betydning, bliver centrale omstændigheder for barnets trivsel ikke inddraget i materialet.

En medarbejder fortæller:

“Vi havde en kommune, der sendte seks sider om en familie til Familieretshuset. Men de skrev ikke et eneste sted, at kvinden og børnene var på krisecenter, og at de stadig opholdt sig der, og hvorfor. Der blev volden bogstaveligt talt skrevet ud af familiens historie”.

Dermed er der risiko for, at sagsbehandlerens vurdering af behovet for indsatser overfor børnene ikke lever op til lovgivningens krav om, at kommunerne skal beskytte børn mod vold.

En medarbejder fortæller om behovet for specialiserede medarbejdere i kommunerne:

“Der kunne fx være børnerådgivere, som er specialiserede i vold, og som kunne tage

stilling til, hvilke indsatser der er brug for, når børn bor på et krisecenter. Det er så vigtigt, at der hver gang tages ansvar for at hjælpe barnet, at man er nysgerrig på reaktioner og man holder fast selv om det ikke kan ses at barnet lider under det som det har overværet. Tiden er kostbar, når det handler om børn.”

Flere medarbejdere giver udtryk for, at mange sagsbehandlere ikke har indsigt i, hvad det er, kvinder og børn på krisecenter har gennemlevet. En medarbejder fortæller:

“Familieafdelingerne sidder med øjebliksbilleder, hvor man har børn og forældre til samtale én gang hver tredje måned. Og så kan der sidde en familiebehandler og sige, “Jamen, hvorfor fanden kan den mor ikke bare sige fra overfor manden.”

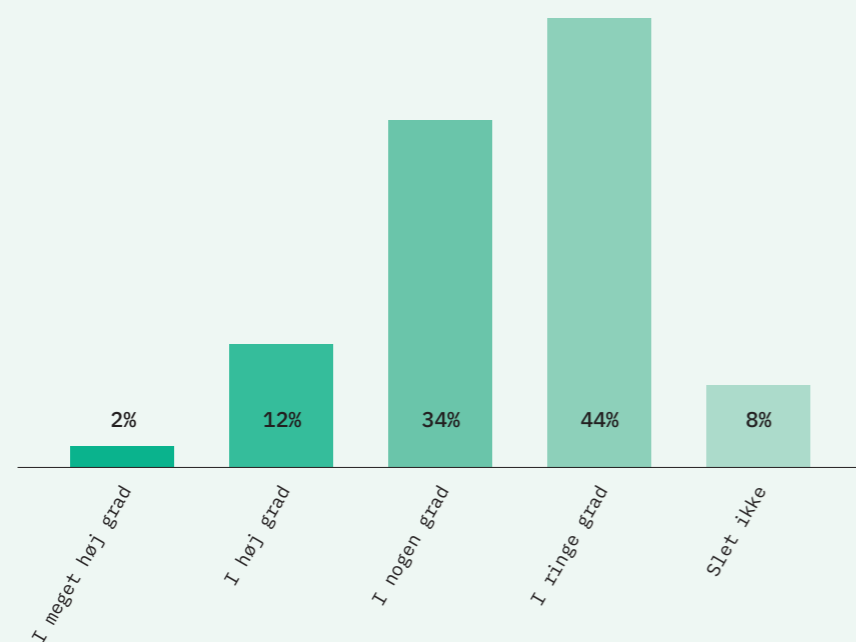
Her kunne det, ifølge flere medarbejdere, være hensigtsmæssigt med faste sagsbehandlere, som tager sig af disse sager og derfor kender området bedre og har øje for den kontrollerende adfærd, som familien har levet med. En medarbejder fortæller:

“Man kan godt komme til underretningsmøder, hvor tonen er rigtig hård mod moren, eller hvor sagsbehandleren lidt glemmer, hvad mor og barn gennemlever. Og i de situationer ville vi ønske, at der var bare lidt mere viden om psykisk vold og om, hvad det gør ved et menneske at have levet med daglig kontrol og ydmygelser.”

Fig. 4 viser, at halvdelen af krisecentermedarbejderne ‘aldrig’ (8%) eller ‘sjældent’ (44%) oplever, at det er de samme sagsbehandlere, der varetager sager om vold, mens 34 procent oplever, at de ‘af og til’ møder de samme sagsbehandlere. Dette tyder på, at der ikke er sagsbehandlere i kommunen, der får opbygget erfaring og indsigt i sager med vold i familien.

Fig. 4

Hvor ofte oplever du, at det er de samme sagsbehandlere, som varetager sager om vold mod kvinder og børn på krisecentrene?

Krisecentermedarbejderne oplever, at afdækning af volden ved børne- og familieafdelingerne er af varierende kvalitet. Hvis der ikke er specialiserede medarbejdere, der har opbygget en viden om vold, kan man antage, at dette påvirker, i hvilken grad de tillægger volden vægt i deres beskrivelser af familiens situation.

Psykisk vold mod børn er fortsat skjult

I samtlige 10 interviews giver krisecentermedarbejderne udtryk for, at kommunernes sagsbehandling af sager med vold er præget af manglende viden om især psykisk vold og konsekvenserne af at have levet i en psykisk voldelig familie. En medarbejder fortæller:

“De underretninger, vi har sværest ved at få kommunen til at reagere på, handler om psykisk vold. Der er stadig en forståelse i kommunen af, at fysisk vold er værre. Vi synes, det er rigtig svært at få dem til at tage den psykiske vold alvorligt og handle på den. Vi har tit børn, hvor man ikke kan se det. Altså de får mad og har pænt tøj på, og de er rene og bliver ikke slået. Men fordi vi har mødrene og børnene så tæt på, ser vi, hvor påvirkede de er af den psykiske vold, de har været udsat for. Men kommunen handler ikke på vores underretninger. Hvorimod i de underretninger, hvor der er tydelig fysisk vold, der reagerer de lige med det samme.”

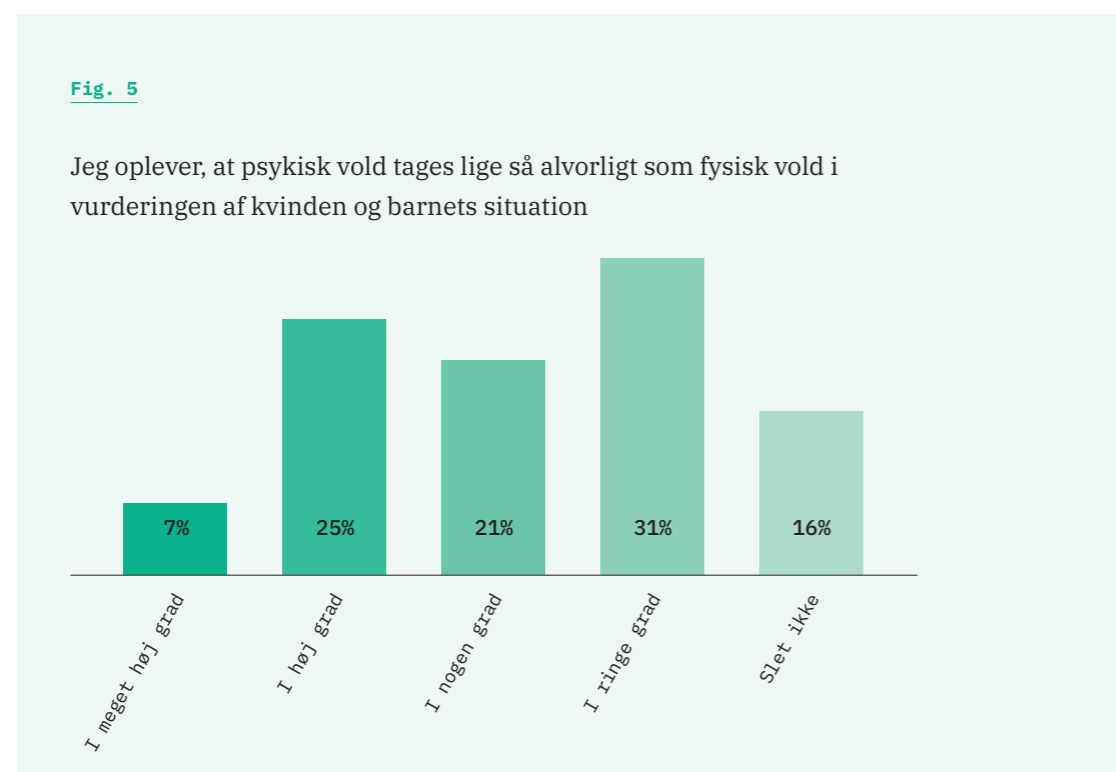
Den vold, der ikke er synlig, er svær at handle på. Dette kan resultere i, at de børn, der ikke er udadreagerende eller i tydelig mistrivsel, kan blive overset. En medarbejder fortæller:

“Jeg havde en familie, hvor der var brug for ekstra støtte til den ældste pige. Vi kunne se, pigens var ret klemt og påvirket af at have levet i lang tid i en familie med vold. Hun var så ordentlig. Hun opførte sig simpelthen så ordentligt, og hun skilte sig aldrig ud. Hun var stille og overtilpasset. Men det tog simpelthen så lang tid, før kommunen handlede. Og denne her pige fik jo bare lov at blive ved med at være overtilpasset. Det er svært at få tydeliggjort overfor kommunen, hvor bekymrende det er. Det er nogle gange mere bekymrende end de børn, der er voldsomt udadreagerende, og som er nemme at få øje på. Her nåede familien at fraflytte, uden at der blev iværksat en indsats. Jeg synes, vi tit løber panden mod muren; kommunen ser simpelthen ikke det samme behov for støtte, som vi ser.”

Krisecentermedarbejderne har en helt særlig mulighed for at se voldens konsekvenser, da de praktisk talt arbejder i kvindernes hjem og har en stor viden om vold og dens konsekvenser. De ser kvinderne og børnene hver eneste dag, og de ser, hvordan volden påvirker dem. En medarbejder fortæller:

“Vi ser dem, når de står op og går i seng, i løbet af dagen og med alt, hvad de er i. Og det prøver vi at beskrive detaljeret i underretningerne eller ringe og sige ‘vi er rigtig bekymrede her’. Men de kommunale sagsbehandlere ser det ikke på samme måde som os, og derfor kan det være svært at få dem til at lytte ordentligt.”

Fig. 5 viser, at næsten halvdelen oplever (47 % er enten uenige eller meget uenige), at de kommunale sagsbehandlere ikke tager psykisk vold lige så alvorligt som den fysiske.

LOKK's statistik fra 2020 peger på, at 93 procent af alle børn, der følger med deres mor på kvindekrisecenter, selv har været udsat for vold eller været vidne til vold mod mor eller søskende. 62 procent af disse børn er udsat for psykisk vold alene. Psykisk vold er udbredt og hænger uløseligt sammen med den fysiske vold. Ifølge en undersøgelse fra Børns Vilkår fra 2021 er den psykiske vold altid til stede i den fysiske vold, for når børn og unge går og venter på, at mor eller far går amok og slår, så er de i konstant alarmberedskab. På BørneTelefonen fortæller børn og unge endda, at de forsøger at fremskynde den voksnes handling for at få fred for en tid (Børns Vilkår 2021).

Psykisk vold forveksles med hverdagskonflikt

I vores undersøgelse giver alle 10 interviewpersoner udtryk for, at det er mere gennemskueligt for kommunale medarbejdere, at der er tale om vold, når der er fysisk vold mod kvinden. Når kommunen bliver bekendt med den fysiske vold, handler de hurtigere og forsøger i langt højere grad at sikre relevante støtteinitiativer.

Anderledes er det med den psykiske vold, som først blev kriminaliseret i 2019. Krisecentermedarbejderne oplever, at kriminaliseringen af psykisk vold ikke er tilstrækkeligt implementeret i kommunens arbejde. En medarbejder forklarer:

“Når en mor fortæller hele sin voldshistorie til en sagsbehandler i kommunen, kan det blive opsummeret som “Ok, så når I var uvenner” eller “Ok, så når der var konflikter.” – Når det bliver opsummeret på den måde, så véd man jo, at de ikke har taget notits af alle de gan-

ge, hun er blevet nedgjort og råbt ad foran børnene. Alle de gange hun ikke fik lov til at lave madpakken, fordi hun var beskidt, eller hvad det nu kunne være – alle de der ting vi ved, er psykisk vold – så har de ikke forstået tegnene på psykisk vold, men blot konkluderet, at der var en konflikt mellem forældrene.”

Flere medarbejdere fortæller, at den manglende viden om psykisk vold i mange tilfælde kan resultere i, at volden skrives ud af sagen og i stedet kaldes ‘konflikt’ samt, at sagsbehandlere fortsat kører sagen ad samarbejdssporet, fordi de ikke kan få øje på volden. En medarbejder fortæller:

“Moren skal samarbejde med faren på samme måde, som hvis der havde været tale om en konflikt, hvor der ikke var vold til stede i forholdet.”

Denne tilgang ender ifølge medarbejdere typisk med, at kvindens reaktioner på volden misforstås. En medarbejder forklarer:

“Det er vildt at opdage, at når en kvinde har boet her et stykke tid, så ser vi, at hun hverken er personlighedsforstyrret eller temperamentsfuld, som faren har sagt til kommunen, men hun bare har været bange og har responderet fuldstændig normalt på at have været udsat for vold.”

En anden pointe i undersøgelsen er, at hvis sagsbehandlerne ikke afdækker den psykiske vold, kan kvindens oplevelser mistænkeliggøres, og hun må kæmpe for at blive opfattet som troværdig. En medarbejder oplever det sådan her:

“Sagsbehandlerne trækker sig ud af diskussionen om familien og siger, at der kun er vold, hvis han bliver dømt. De kan dertil sige, at for at være fair må vi også tage det alvorligt, når far siger, at mor også kan have temperament overfor børnene.”

Kommunen og Familieretshuset skal naturligvis lægge vægt på, om forholdene kan dokumenteres. Dokumentationskrav er nødvendige, men det kan være svært, når volden er foregået i det skjulte, og kvinden ikke selv har dokumenteret den løbende. En medarbejder fortæller:

“Mange kvinder bliver en slags gidsler, idet de ikke kan dokumentere volden, og så er den så godt som aldrig sket. Men virkeligheden er ofte, at kvinden har været en del af et voldeligt mønster i mange år, uden at hun har sagt det til en levende sjæl. Hun er ofte truet til tavshed, har fået at vide, at ingen vil tro på hende, og hun har ofte ikke kendt sine muligheder og rettigheder. Hun har måske også haft ondt af voldsudøver, fordi han har truet med at begå selvmord, eller hun har været overvåget, så det ikke har været muligt at gå til politiet og få fysiske skader dokumenteret på skadestuen. Så sidder hun her og kan ikke dokumentere volden og føler sig mistænkeliggjort for at have uærlige motiver. Og i visse situationer straffet ved at få taget barnet.”

Når kommunen ikke kan få øje på den psykiske vold, kan det skyldes flere ting; Dels at psykisk vold stadig er relativt nyt indenfor straffeloven, og dels at der stadig mangler værktøjer til at identificere volden og et sprog, der kan beskrive den. Kommunerne har dog redskaber som forældrekompetenceundersøgelser, psykologiske og børnefaglige undersøgelser til rådighed, som kan sandsynliggøre kvindens fortælling om volden.

Ifølge en rapport fra Danner, der har set på sager om psykisk vold, efter det blev kriminaliseret, er det op til fire gange mere ressourcekrævende at efterforske psykisk vold end fysisk vold (Danner 2021). I forskningen er der enighed om, at den psykiske vold er meget alvorlig og en af indikatorerne for kvindedrab.

Rapporten “Forebyggelse af drab og dødelig vold i nære relationer” (2016) finder, at næsten 2/3 af drabsmændene havde udøvet psykisk vold mod partneren i form af stærk kontrol, udadreagerende jalousi, trusler mod partneren, isolering og ydmygelser af kvinden

(Rasmussen et al. 2016). Den psykiske vold havde fyldt mere i de fleste af parrenes hverdag og været mere frygtskabende end fysisk vold.

Morens forældrekompetencer undersøges i højere grad end farens

Flere medarbejdere giver udtryk for, at når sagsbehandlere ikke kan få øje på den psykiske vold, forsøger de at forstå familiens problematikker ved at kigge udelukkende på mor/barn-relationen. En medarbejder fortæller:

“I stedet for at undersøge årsagen til, at familien er endt på krisecenter og tillægge farens rolle en betydning, er det oftest moren, som bliver genstand for undersøgelser.”

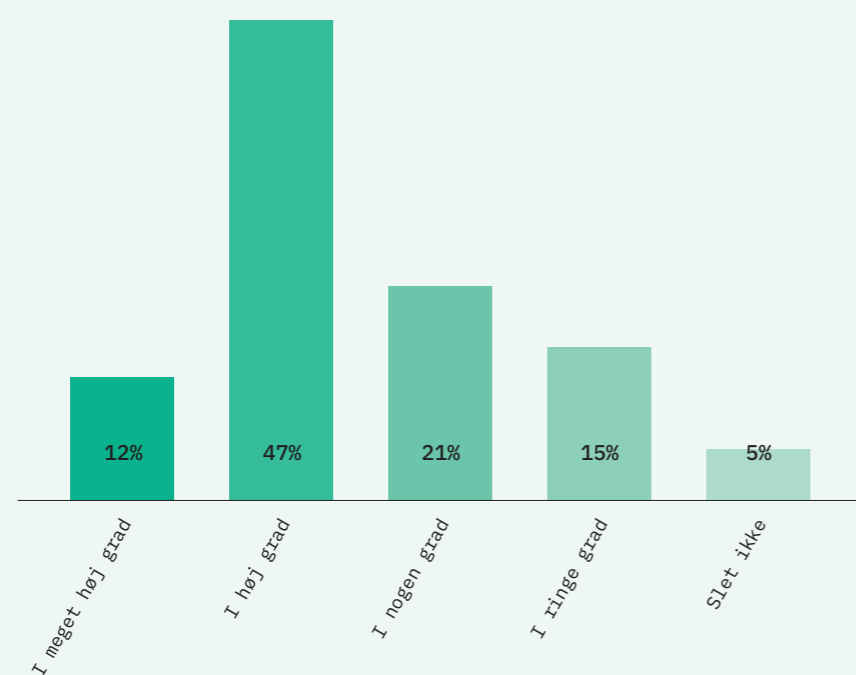
Skævvridningen i, hvem der undersøges, forstærkes af, at moren er på krisecenter og bliver observeret døgnet rundt af volds- og børnefagligt personale. Modsat er der ikke nogen, som kigger indgående på faren i afdækningen af volden og hans forhold til børnene i en hverdagssammenhæng. En medarbejder fortæller:

“Det hele bliver puttet ind i, hvorvidt mor/barn-relationen er svær, og hvorvidt mor har haft en dårlig barndom og nu giver nogle ting videre. Det er der, vi skal råbe op og sige, hvad det egentligt betyder at være udsat for psykisk vold samt at have set far slå mor”.

På tværs af landets krisecentre rapporterer medarbejderne om, at der er et større fokus på mor end på far. Som fig. 6 viser, er 59 procent enten ‘enige’ eller ‘meget enige’ i, at kommunerne altid ønsker en beskrivelse af moren, mens fig. 7 viser, at 23 procent er enten ‘enige’ eller ‘meget enige’ i, at kommunerne altid ønsker en beskrivelse af faren.

Fig. 6

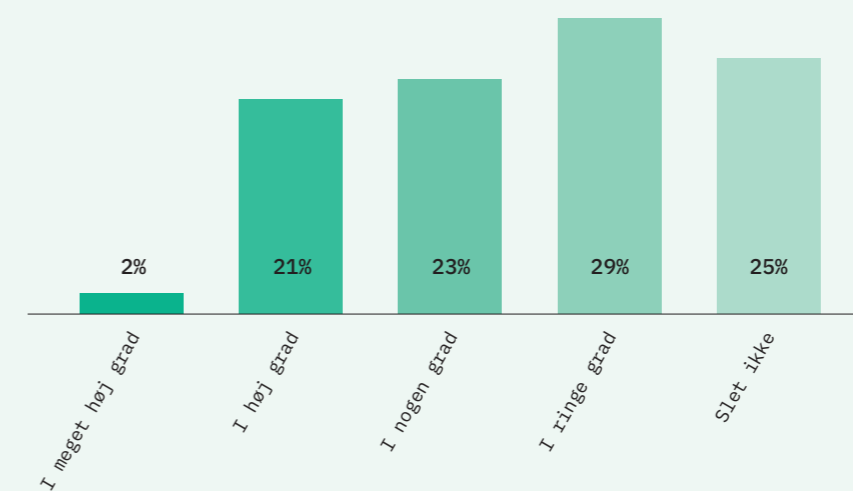
Kommunerne er altid interesserede i en beskrivelse af kvinden og hendes rolle som mor

Dette kan hindre en korrekt sagsbehandling og påvirke afgørelser, da myndighederne ikke har et tilstrækkeligt stort grundlag at bedømme faren på.

Fig. 7

Kommunerne er altid interesserede i en beskrivelse af manden og hans rolle som far

“Kommunen kan godt finde på at iværksætte indsatser til mor på krisecentret. Men ikke til far. Jeg har aldrig oplevet det modsatte, at man iværksatte indsatser til far og ikke til mor.” En anden medarbejder fortæller:

“Jeg oplever, at der er en tendens til, at man kigger meget på offeret, og hvad hun kan gøre for at komme fri af volden i stedet for at kigge på udøver.”

Men man bør altid have et skærpet fokus på, hvad der ligger bag, når mor og barn er på krisecenter. Det har man ikke, når kun den ene forælder undersøges.

En anden pointe, som fremgår af datamaterialet, er, at fordi kommunen ikke undersøger faren i lige så høj grad som moren, og samtidig mangler en dybdegående viden om psykisk vold, kan faren fortsætte med den psykiske vold. En medarbejder fortæller:

“I løbet af de seneste år ser vi flere og flere sager, hvor voldsudøveren ikke er blevet undersøgt som moren. Når vi kommer ind i sagerne og skal prøve at rede trådene ud og gøre kommunerne klar over, hvad der er foregået, så render vi ind i en forhistorie, som kan være årelang, og som hedder, at de kun har kigget på mor, fordi faren har sagt, at moren var ustabil. Faren derimod har fået udtalelser fra sin arbejdsplads om, at han altid møder til tiden, og der ikke er noget med ham. Og en nabo har måske også udtalt sig om, at han er den sødeste nabo.”

Beskrivelser som denne viser, hvordan voldsudøver kan iscenesætte sig selv som et vel-fungerende medlem af samfundet og en god far i modsætning til moren, der nemt fremstår som ustabil, fordi hun er på krisecenter og har taget børnene væk fra deres normale hverdag. Da familien ikke er kendt i systemet, og kommunen ikke finder grundlag for at under-

søge faren nærmere, kan voldsudøver få forældremyndighed og bopæl, fordi han formår at opretholde en facade, som kommunen ikke har specialiseret viden til at se igennem.

Kommunale sagsbehandlere tror, volden stopper, når kvinden flytter på krisecenter

Når kvinden flytter på krisecenter, er det kun en midlertidig løsning, hvor hun og børnene kan få ro. Opgaven er at skabe akut sikkerhed for kvinden og barnet, for tiden umiddelbart efter, en kvinde forlader en voldelig partner, er den allerfarligste. Forskning viser, at det kontroltab, voldsudøveren oplever, når kvinden forlader ham, kan føre til tanker om hævn og drab, hvilket desværre sker for 10-12 kvinder hvert år i Danmark (Monckton-Smith 2018). Men volden kan også fortsætte på mange andre måder, fx gennem stalking eller chikanerede adfærd, hvor faren gennem myndighederne kan beskyldes mere for overgreb og manglende forældreevne (Vangsgård et al. 2013).

Fig. 8 viser, at 2 ud af 3 medarbejdere oplever, at sagsbehandlere tror, at volden stopper, når kvinden flytter på krisecenter. På tværs af landets krisecentre er der mange eksempler på, at medarbejdere oplever, at kommunen ikke ved, at kvinden i mange tilfælde fortsat er udsat for vold eller trusler om vold, selvom hun fysisk er væk fra voldsudøveren. En medarbejder fortæller:

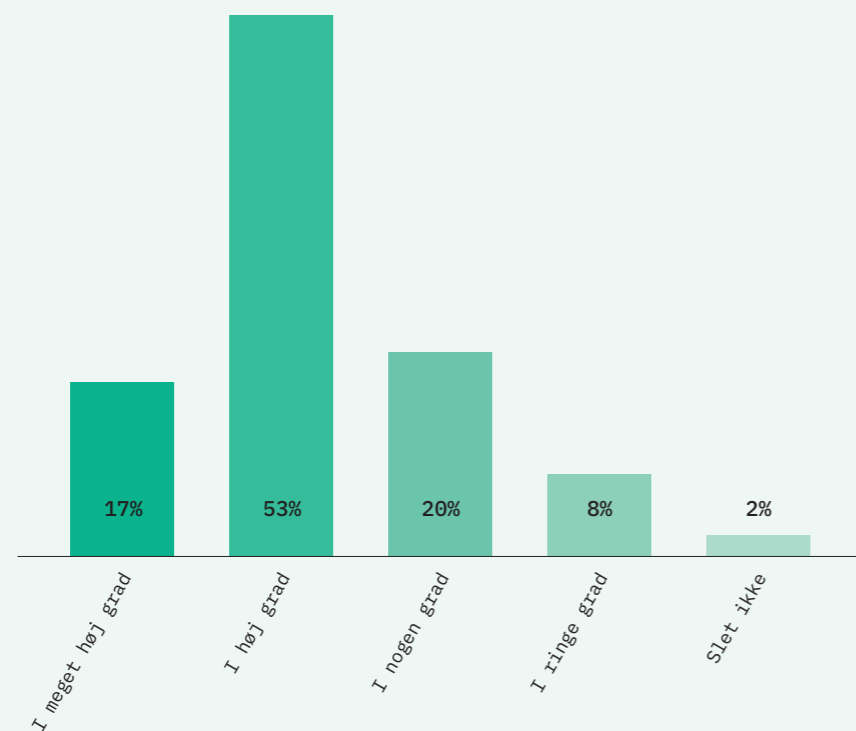
“Kommunen siger ofte, ‘at nu hvor I er fra hinanden, kan han ikke kontrollere dig mere’. Men volden kan jo sagtens fortsætte og gør det ofte.”

En undersøgelse fra Syddansk Universitet i samarbejde med Danner og Kvindehjemmet om voldens følgevirkninger for kvinder på krisecenter viste, at 57,3 % var udsat for nye voldsepisoder under krisecenteropholdet (Dokkedahl et. al. 2021).

Volden var oftest psykisk, og voldsudøveren var i størstedelen af tilfældene den samme, som havde udøvet vold forud for krisecenteropholdet.

Fig. 8

Jeg oplever, at sagsbehandleren tror, at volden er stoppet, fordi kvinden er flyttet på krisecenter

Sammenfatning kommunerne

Den nuværende lovgivning §109 i Serviceloven har ikke klare retningslinjer for kommunernes sagsbehandling i sager med vold i familien, og mange kommuner udarbejder heller ikke deres egne retningslinjer. Det betyder, at sagsbehandlingen varierer meget fra kommune til kommune, og undersøgelsen viser, at 6 ud af 10 krisecentermedarbejdere oplever, at kommunerne slet ikke eller i ringe grad har retningslinjer. Når der ikke er faste retningslinjer, er der heller ikke nøglemedarbejdere, som tager sig af sager med vold. Det skaber en usikkerhed for kvinder og børn, fordi det dermed afhænger af den enkelte sagsbehandlers viden om vold, hvilken hjælp og støtte de kan få. Man risikerer fx, at man ikke bliver skrevet op på den akutte boligliste i tide, at der ikke bliver søgt om boligstøtte eller tilbudt ekstra støtte og psykologhjælp til barnet, medmindre krisecentret rykker kommunen for det.

Det fremgår af undersøgelsen, at to ud af tre sager, ifølge krisecentermedarbejdernes vurdering, afhænger af den kommunale sagsbehandlers viden om vold. Flere krisecentermedarbejdere giver udtryk for, at mange sagsbehandlere ikke har indsigt i begrebet psykisk vold, og hvad det har af konsekvenser at være vidne til vold. Der er et ønske om et større børnefokus, og hvad det betyder for børn at overvære volden.

Som voldsudsat kan man ikke være sikker på, at den person, som skal behandle sagen, har nok viden om vold til at kunne vurdere behovet for indsatser i familien og til at videreformidle sagen til andre myndigheder. Den mangelfulde reaktion fra kommunen kan også skyldes, som undersøgelsen viser, at halvdelen af krisecentermedarbejderne 'aldrig' (8%) eller 'sjældent' (44%) oplever, at det er de samme sagsbehandlere, der varetager sager om vold. Dette tyder på, at der ikke er sagsbehandlere i kommunen, der får opbygget erfaring og indsigt i sager med vold i familien.

Det fremgår også af undersøgelsen, at kommunerne mangler viden om psykisk vold og konsekvenserne for børn, der har levet i psykisk voldelige familier. Psykisk vold alene er typisk ikke en faktor, der udløser en hurtig indsats. Næsten halvdelen (47 procent) af krisecentermedarbejderne oplever, at psykisk vold ikke tages lige så alvorligt som fysisk vold. På trods af kriminaliseringen af psykisk vold finder krisecentermedarbejdere fra hele landet, at det er vanskeligt at få de kommunale sagsbehandlere til at behandle psykisk vold på samme måde som fysisk vold. Dette kan resultere i, at børn, der ikke er i tydelig mistroivsel eller udadreagerende, overses.

I undersøgelsen ses det også, at krisecentermedarbejdere oplever, at der er langt større fokus på moderens forældrekompetencer, mens faren sjældent bliver undersøgt eller får tilbudt udøverbehandling. I undersøgelsen svarer 59 procent, at de er 'enige' eller 'meget enige' i, at kommunerne altid ønsker en beskrivelse af moren, og 23 procent er enten 'enige' eller 'meget enige' i, at kommunerne altid ønsker en beskrivelse af faren.

Dette kan hindre en korrekt sagsbehandling og påvirke afgørelser, da myndighederne ikke har et tilstrækkeligt stort grundlag at bedømme faren på.

Det fremgår også, at 2 ud af 3 krisecentermedarbejdere vurderer, at sagsbehandlere i kommunen har en opfattelse af, at volden stopper, når kvinden flytter på krisecenter. Det giver et indtryk af, at kommunen ikke har blik for, at volden næsten altid eskaleres i tiden efter, en kvinde flytter på krisecenter, og forskning viser, at det også er her, risikoen for kvindedrab er størst.

Anbefalinger kommunerne

På baggrund af analysen fremlægger vi en række anbefalinger, som vi mener kan forbedre samarbejdet mellem krisecentre, kommuner og Familieretshuse til gavn for kvinder og børn, der bor på krisecentre.

- Kommunale sagsbehandlere skal opkvalificeres indenfor psykisk vold**
 For at sikre at sagerne belyses bedst muligt, bør kommunale sagsbehandlere opkvalificeres på voldsområdet, så de får større viden om vold og voldens konsekvenser. Det er vigtigt, at de får en dybere forståelse og bliver klædt på til at prioritere en udredning af den psykiske vold. De skal herunder have større fokus på, at selvom barnet ikke oplever volden rettet mod sig selv, er det psykisk vold at opleve vold i hjemmet, og der skal bruges flere ressourcer på at udrede dette.
- Voldsfaglige teams i socialforvaltningerne i kommunerne**
 Man burde indføre en formel proces for sager med vold ved at have særlige teams med kompetencer indenfor vold, så det bliver de samme specialiserede sagsbehandlere, der tager sagerne. Man kunne lade sig inspirere af politiet, som har erkendt behovet for at styrke indsatsen overfor ofre udsat for vold og voldtægt ved, at man i 2020 oprettede specialiserede teams med viden om vold for at forbedre sagsgangene.
- Forældrenevneundersøgelser af far i samme grad som mor, og far skal i højere grad tilbydes udøverbehandling**
 Der skal indføres et minimumskrav ift. undersøgelser af fars forældrenevne, når moren er på krisecenter. Manglende afdækning heraf kan hindre en korrekt sagsbehandling og påvirke afgørelser, da myndighederne ikke har et tilstrækkeligt stort grundlag at bedømme faren på. Sagsbehandlerne kan fx tilbyde voldsrådgivning til far som supplement til psykologhjælpen til mor og/eller børn, så ansvaret for at gøre op med volden forbliver på gerningspersonen og forebygger fremtidige voldshandlinger.
- Sagsbehandleren skal have et sikkerhedsperspektiv**
 Sagsbehandleren skal prioritere at undersøge kvindens fortællinger om vold, også selvom manden ikke er politianmeldt eller dømt ved retten. Sagsbehandleren bør anerkende, at når kvinden og børnene er på krisecenter, er der en formodning om, at de har været udsat for vold. Det påkalder et forsigtighedsprincip, og formodningen skal bekræftes eller afkræftes gennem en grundig sagsbehandling.
- Fælles temadage for kommunale sagsbehandlere og krisecentermedarbejdere**
 Ved faste, fælles temadage kan der laves vidensdeling mellem kommuner og krisecentre, der kan fremme sagsbehandlingen og styrke kommunernes viden på voldsområdet og give kommuner og krisecentre bedre forståelse for hinandens arbejds gange.

- Krisecentrenes faglighed skal i højere grad inddrages ved undersøgelser**
 Krisecentermedarbejderne opnår stor indsigt i mor og barn, mens de bor på krisecenter, og den indsigt bør inddrages i højere grad ved undersøgelser, herunder §50-undersøgelser (børnefagligundersøgelser) og forældrekompetenceundersøgelser.
- Viden om vold skal indgå i socialrådgiveruddannelsen**
 Viden om vold bør være en obligatorisk del af socialrådgiveruddannelsen, fastsat som krav gennem efteruddannelse eller nævnt som opmærksomhedspunkt i loven. For kendskabet til voldsproblematikker blandt de kommunale medarbejdere kan i dag ikke tages for givet, da viden om vold hverken er gjort til en obligatorisk del af socialrådgiveruddannelsen eller fastsat som krav gennem efteruddannelse.
- Separate møder om barnet i socialforvaltningen**
 Når der skal partshøres i underretninger om vold i familien skal kommunerne i børnefamilieafdelingerne holde separate møder med forældrene. Uanset om samlivet er op-
 hørt eller ej. Volden følger med ind i rummet, og det vil ikke være muligt at få et retvisende billede af familiens udfordringer, hvis forældrene sammen skal redegøre for om der er vold.
- En national handleplan til bekæmpelse af vold mod kvinder og kvindedrab**
 Der er brug for en samlet strategi for, hvordan myndighederne vil sikre, at vold mod kvinder og børn nedbringes via forebyggelse og en større mangfoldighed i tilbud til volds ofre og voldsudøvere. Vi skal sikre, at myndighederne reagerer på alle former for vold, og at der kommer en tilstrækkeligt kvalificeret sagsbehandling i hele landet.

FAMILIERETS- HUSET

Familieretshuset erstattede i 2019 Statsforvaltningen og er et forsøg på at samle sagsbehandling af de mange typer sager, som vedrører familier (Familieretshuset 2019). Her screenes sagerne og sendes videre til ét af tre behandlingsspor; § 5-sager, § 6-sager, og de komplekse sager, § 7-sager, som indeholder alvorlige bekymringer for barnets trivsel, bl.a. på baggrund af risikofaktorer som vold eller misbrug. De fleste sager med vold i hjemmet kategoriseres som § 7-sager i Familieretshuset, og parterne har ofte modstridende fortællinger om hændelsesforløbet og er dybt uenige om, hvad der er barnets bedste.

Dette afsnit beskriver krisecentermedarbejdernes oplevelser af, i hvor høj grad Familieretshusets sagsbehandling har barnets trivsel og beskyttelse for øje, når de behandler sager, hvor mor og barn bor på krisecenter.

Familieretshuse ved for lidt om psykisk vold

Flere af krisecentermedarbejderne tilkendegiver, at Familieretshusets personale har brug for mere specialiseret viden om vold og konsekvenserne af den på samme måde som kommunernes børne- og familieafdelinger. Det skal nævnes, at Familieretshuset, siden vores undersøgelse blev iværksat, har påbegyndt en række tiltag for at styrke deres viden på området med temadage omkring vold og overgreb i familier og faglige guidelines om særligt psykisk vold. Der er igangsat en positiv udvikling, som skal fastholdes og udvikles yderligere, og det er der brug for.

For hvis medarbejderne ikke er i stand til at se det ulige magtforhold i familier med psykisk vold, kan volden fortsætte efter Familieretshusets afgørelse. En medarbejder fortæller:

“De skal vide noget mere om vold. De skal kunne gennemskue nogle af de mekanismer, der ligger bag volden, og de skal forstå, hvad det betyder på den lange bane, så de sætter nogle rammer, der kan forhindre, at volden fortsætter”.

I sager med vold oplever krisecentermedarbejderne stor forskel på Familieretshusenes viden om henholdsvis fysisk og psykisk vold. Fig. 9 viser, at kun hver femte krisecentermedarbejder oplever, at Familieretshuset ‘i høj grad’ (17%) eller ‘i meget høj grad’ (3%) har viden om psykisk vold. Der er en oplevelse af, at psykisk vold overses og i nogle tilfælde underkendes. En medarbejder fortæller: “Altså en akut hændelse [ifølge Familieretshuset], det er jo f.eks., at et barn er blevet slået, det er jo selvfølgelig akut. Men man kan sige, at hvis man har været udsat for psykisk vold eller vidne til det igennem 5 år, så er det selvfølgelig ikke akut længere, for så er det jo, som det hele tiden har været, men det er jo stadig alvorligt”.

Fig. 9

I hvor høj grad oplever du, at Familieretshuset har viden om alvoren og konsekvenserne af psykisk vold?

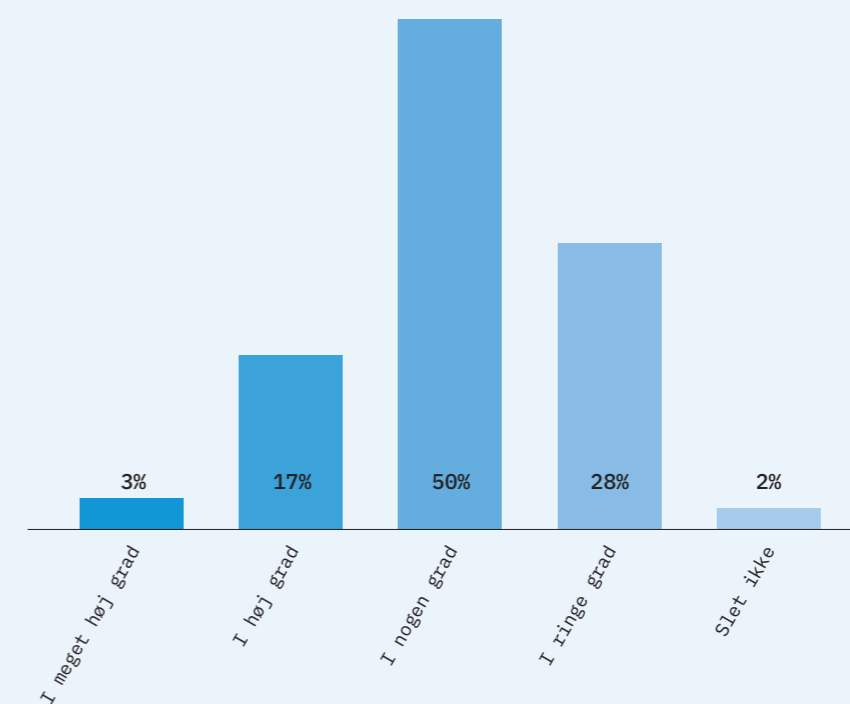

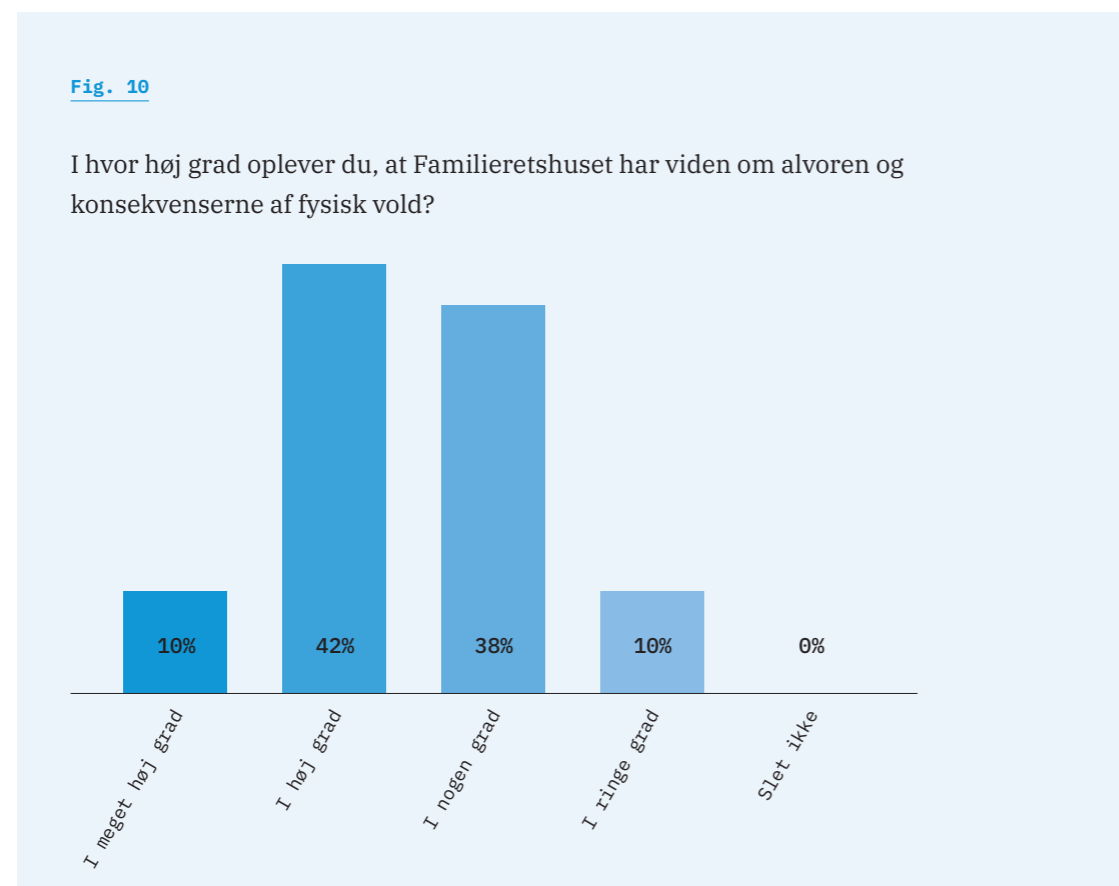
Fig. 10 viser til gengæld, at godt halvdelen af krisecentermedarbejderne mener, at Familieretshusene 'i høj grad' (42%) eller 'i meget høj grad' (10%) har viden om fysisk vold.

Sådan en forskel på forståelsen af fysisk og psykisk vold kan have store konsekvenser for resultatet af de midlertidige afgørelser, da det kan betyde, at den subtile vold, som ikke kan ses fx i form af blå mærker og brækkede knogler, og det underliggende magtforhold, der understøtter de voldelige handlinger, ikke bliver taget i betragtning som 'rigtig vold'. Dette til trods for, at ca. 72.000 kvinder årligt udsættes for psykisk vold i Danmark (Ottesen & Østergaard 2018). I relationer er psykisk vold den mest udbredte voldsform, og kvinder er 3 gange så hyppigt udsat for psykisk partnervold sammenlignet med mænd.

Familieretshuset har bemyndigelse til at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse for at afdække det enkelte barns behov og forældres muligheder for at imødekomme barnets behov.

Men blandt de adspurgte medarbejdere er der en udbredt opfattelse af, at Familieretshuset ikke bruger dette værktøj tilstrækkeligt, når de skal afdække omstændighederne i en familie. En medarbejder fortæller:

“Det nye var, at nu skulle man bruge ressourcer på at undersøge volden og dens betydning og komme til bunds i, hvad vold mod mor betyder for barnet. Men det er ikke sket. Det er stadig den gamle praksis og jeg tænker på, hvor alle de gode intentioner blev af? Der var nogle fine intentioner med oprettelsen af Familieretshuset, hvor man bl.a. skulle lægge vægt på en god screeningsproces for at afdække vold. Tanken var, at man skulle tillægge vold en større vægt og være mere undersøgende omkring forholdene og mistanken om vold skulle

komme barnet til gode. Man skulle ikke træffe en beslutning, før det var blevet undersøgt grundigt nok. Men det er ikke sket.”

En anden medarbejder fortæller:

”Når man skal afdække farens forældre, er det ikke nok, at de ser ham to gange 30 minutter sammen med børnene. Det kræver en intens proces med en psykolog, hvor de undersøger IQ og empati og alle de ting, kommunerne også skal, når de laver forældrekompetenceundersøgelser. Jeg ville ønske, de gjorde det lidt mere i forhold til de her fædre, der er mistænkt for at udøve vold. Især når det handler om at identificere de mønstre, som kendetegner psykisk voldelig adfærd.”

Krisecentermedarbejdere ønsker flere undersøgelser af både moren og faren og et større fokus på hvad det vil sige når et barn er vidne til vold. Når det er en krisecentersag er det nødvendigt med grundige undersøgelser af både forældre og børn. For når mor er på krisecenter med barnet er risikoen for at barnet har været vidne til vold næsten uundgåelig.

Ifølge Familieretshusets egne opgørelser foretages der børnesagkyndige undersøgelser i meget få sager. Se tabel 1. Siden sin oprettelse i 2019 har Familieretshuset behandlet hhv. 6.771, 10.938 og 13.945 § 7-sager om året. Der er udført børnefaglige undersøgelser i hhv. 36, 70 og 96 § 7-sager.

Tabel 1

Viser antallet af årligt behandlede §7-sager og antallet af de sager, hvor der er foretaget en børnesagkyndig undersøgelse.

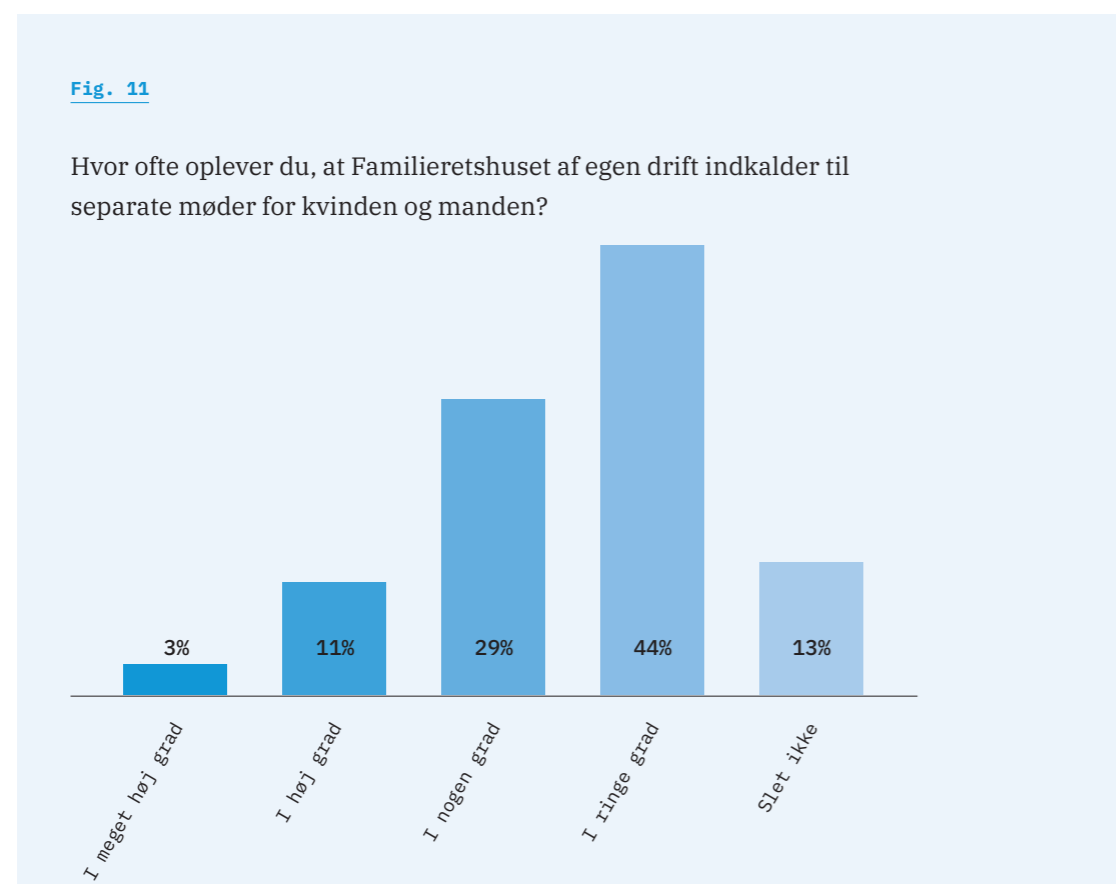
År	§7-sager behandlet	Børnesagkyndig undersøgelse
2019	6.771	36
2020	10.938	70
2021	13.945	96

Det er bemærkelsesværdigt, at der i under 1 procent af § 7-sagerne foretages børnesagkyndige undersøgelser af Familieretshuset forud for en afgørelse om forældremyndighed, bopæl og samvær i sager, hvor der vel at mærke er stærk mistanke om vold.

Det er ærgerligt, at der foretages så få børnesagkyndige undersøgelser, da det kan betyde, at sagen risikerer ikke at blive oplyst i tilstrækkelig grad, og at Familieretshuset ikke får et nuanceret indblik i både morens og farens forældre. I flere af interviewene reflekteres det, at mødre på baggrund af deres ophold på krisecenter bliver observeret og undersøgt mere

end fædrene. På samme måde som med kommunernes sagsbehandling opstår der en skævvridning mellem forældrene.

I forhold til at sagsbehandle på baggrund af en viden om vold er det også vigtigt, at Familieretshuset drager nytte af deres mulighed for at indkalde til separate møder, når moren bor på krisecenter med barnet. Men 57 procent af medarbejderne oplever, at Familieretshuset 'aldrig' (13%) eller kun 'sjældent' (44%) indkalder forældre til separate møder. Se fig. 11

En medarbejder fortæller:

“I mange af sagerne, hvor vi beder om separate møder, oplever vi gang på gang, at Familieretshuset siger; “Vi forstår godt, det kunne være værdifuldt, men vi har ikke ressourcerne til det”.

Denne praksis viser, at man ikke har viden om, at volden ofte fortsætter, selvom kvinder er på krisecenter. Som voldsudsat kan man i de fleste tilfælde ikke indgå i en ligeværdig dialog med den, der har udsat én for vold, og i værste fald er man ikke i stand til at forklare sig til mødet, fordi man er bange for konsekvenserne.

Forældreansvarsloven foreskriver, at voldsudsatte skal have mulighed for at mødes separat i sager med vold eller mistanke herom. Men medarbejderne oplever samlet set, at kvinderne stadig indkaldes til fællesmøder med voldsudøver, selvom man ved, at det sjældent er gavnligt for nogen af parterne. Europarådets ekspertgruppe for indsatsen mod vold mod kvinder og vold i hjemmet (GREVIO) har tidligere kritiseret netop denne praksis i det tidli-

gere Statsforvaltningen (GREVIO 2017: art. 48). De opfordrede på det kraftigste de danske myndigheder til at anerkende magtubalancen i voldelige forhold og til at sikre, at forældre tildeles separate møder for at opnå den beslutning, der tager bedst hensyn til barnets tarv og ikke truer kvinden og børnenes rettigheder og sikkerhed.

Korte frister for partshøringer

På samme måde som i kommunernes sagsbehandling skal parterne som udgangspunkt informeres og høres i Familieretshuset, hvis der for eksempel kommer nye, væsentlige oplysninger i sagen, eller en forælder søger om kontaktbevarende samvær jf. forvaltningsloven. I lovgivningen er der givet plads til, at Familieretshuset selv kan fastsætte frister for, hvor meget tid parterne får til at besvare henvendelser om partshøring.

Flere medarbejdere påpeger dog, at fristen er for kort til, at kvinderne kan nå at udarbejde et fyldestgørende svar. En medarbejder fortæller, hvordan hun oplever det fra kvindernes side:

“Det er en stor ting, når ens børn har været udsat for vold. Det er enormt vigtigt at få sendt tingene ordentligt ind. Og hvis det hele skrider for kvinderne på grund af tre dages frist? Det forstår jeg simpelthen ikke, at man kan kræve”.

Mange medarbejdere oplever, at de må arbejde under stort tidspres med kvinden for at nå at beskrive hendes oplevelser tilstrækkeligt, inden fristen udløber. Enkelte har også oplevet, at kvinderne ikke nåede det. De korte svarfrister har altså stor betydning for sagsbehandlingen og sagens udfald for barnet.

Mange medarbejdere har oplevet, at Familieretshusets breve omkring partshøringer er sendt til kvindernes e-boks fredag eftermiddag kl. 14, og svarfristen ligger om mandagen. En medarbejder fortæller:

“Vi kunne simpelthen ikke nå det. Det var en slem sag, og der var meget, der skulle laves.”

Tredagesfristen hen over weekenden betød også, at der ikke var mulighed for at kontakte Familieretshuset med opklarende spørgsmål, da infocentrets telefoner lukker fredag kl. 14.

En anden medarbejder fortæller:

“Jeg kan huske, at jeg sad med en kvinde, og klokken var 14. Hun fik besked [via e-boks] om, at hun skulle partshøres i midlertidigt kontaktbevarende samvær, for det havde faren søgt. Hun havde tre dage. Jeg ringede og var måske en lille smule skrap i stemmen og spurgte “Tæller man så fredag, lørdag, søndag som tre dage? – svaret var ja”.

Krisecentererklæringer er et fagligt dokument

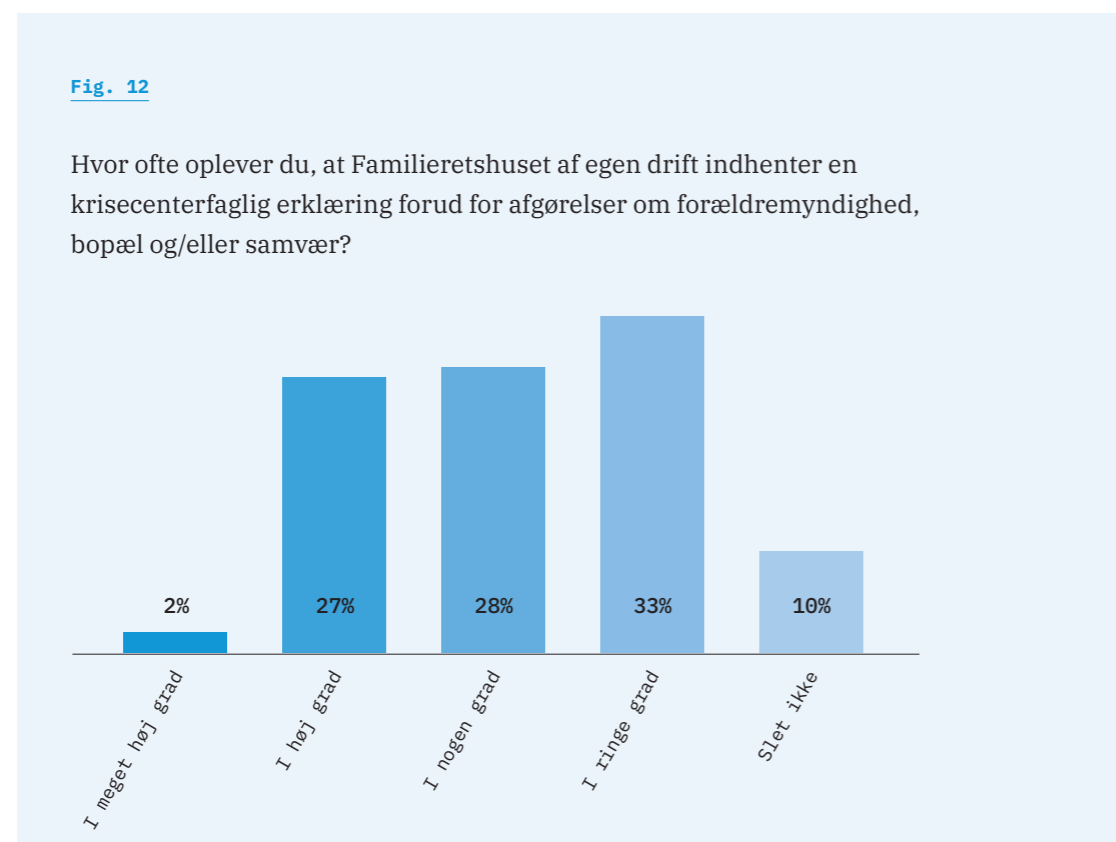
I 2019 blev der lavet en ny udformning af krisecentererklæringer, der skulle gøre det nemmere for Familieretshuset at lave afgørelser baseret på voldsfaglig viden fra krisecentrene. De nye erklæringer er opdelt i to, hvor den ene sendes ved kvindens indflytning og den anden del efter, at hun har boet noget tid på krisecentret. Overordnet er flere af medarbejderne positive overfor de nye erklæringer. En medarbejder fortæller:

“De skemaer, man udfylder, er blevet meget detaljerede. Så det er rigtig godt. Myndighederne får nogle helt andre oplysninger, end de gjorde før. Der er virkelig en mulighed for at få alting skrevet ned helt konkret.”

Medarbejdere på krisecentre kan hver eneste dag observere kvinderne og børnene. Medarbejderne bruger fagligheden og erfaringen til at evaluere situationen og beskrive den for Familieretshuset i krisecentererklæringerne. En medarbejder fortæller:

“Vi kan se, hvor meget de græder, hvordan de er blevet tæsket sønder og sammen, og hvordan de ser ud, når de kommer ind i vores hus. Selvfølgelig bliver vi lidt påvirkede af det. Men vi er så professionelle, at [...] i løbet af 14 dage kan vi se, om det er en god, kærlig og omsorgsfuld mor, eller om hun faktisk er udfordret på forældreevnen, eller om det er noget helt andet, der er i spil, som skal beskrives i erklæringen.”

Det fremgår af datamaterialet, at der er stor forskel på, hvorvidt Familieretshuset indhenter krisecentererklæringer. Fig. 12 viser, at på tværs af landets krisecentre oplever knap halvdelen af medarbejderne (sammenlagt 43 procent), at Familieretshuset ‘aldrig’ (10%) eller ‘sjældent’ (33%) indhenter krisecentererklæringer af egen drift forud for en afgørelse.

Når Familieretshuset ikke indhenter krisecentererklæringerne, sender medarbejderne dem ofte afsted på eget initiativ. En medarbejder fortæller:

“Erklæringen kunne være et rigtig godt redskab, hvis den blev brugt. Men det gør den ikke. Så jeg synes, det er spild af vigtig viden, når de ikke indhenter den, og når de ikke forholder sig ordentligt til, at kvinden bor på krisecenter med børnene.”

Hvis krisecentret venter med at indsende erklæringerne, kan Familieretshusets lange ventetider risikere at betyde, at Familieretshuset beder om erklæringerne så sent, at kvinden og børnene ikke længere bor på krisecenter. En medarbejder fortæller:

“Jeg synes, krisecentererklæringer er et super godt arbejdsredskab, men den falder lidt til jorden, når de ikke anmoder om den. Og når de så endelig gør det, er familien ofte flyttet, og så kan vi jo ikke udtale os mere.”

I sådanne tilfælde må krisecentret derfor meddele, at det ikke er muligt at indsende en krisecentererklæring, da aktualitet er væsentligt for erklæringerne. På den måde bliver krisecentererklæringer ikke brugt efter hensigten, og det kan i sidste ende betyde, at volden mod mor og barn risikerer ikke at blive beskrevet og medregnet i afgørelser hos Familieretshuset.

Der er ikke ensartede procedurer for, hvordan og i hvor høj grad krisecentererklæringer skal benyttes. Så selvom krisecentererklæringerne bliver indhentet, har flere medarbejdere oplevet, at Familieretshuset laver afgørelser, der er i strid med krisecentrets vurdering:

“Vi ser afgørelser, hvor de tager citater fra vores erklæringer og sætter dem ind i afgørelsen og skriver: ‘Selvom krisecentret siger og vurderer det her, så finder vi grund for, at det alligevel skal gå i en anden retning, end krisecentret peger på’”.

Krisecentererklæringer er ifølge Forældreansvarsloven faglige erklæringer på niveau med andre faglige erklæringer som fx en erklæring fra en psykolog. Men medarbejdere oplever i praksis, at denne viden langt fra altid bliver brugt af Familieretshuset. Det er Familieretshusets opgave at sørge for, at en sag er tilstrækkeligt belyst, og derfor er det problematisk, når krisecentererklæringer ikke indhentes i tilfælde, hvor et barn bor på krisecenter eller har en mor, der bor på krisecenter, da det er vigtig dokumentation i sagsbehandlingen, der skal sikre, at barnet skærmes fra yderlige vold i familien.

Midlertidige afgørelser kommer for sent

I januar 2022 fremgår det af Familieretshusets hjemmeside, at den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for midlertidige afgørelser for sager om samvær og sager om bopæl er henholdsvis 18 uger og 16 uger (Familieretshuset 2022).

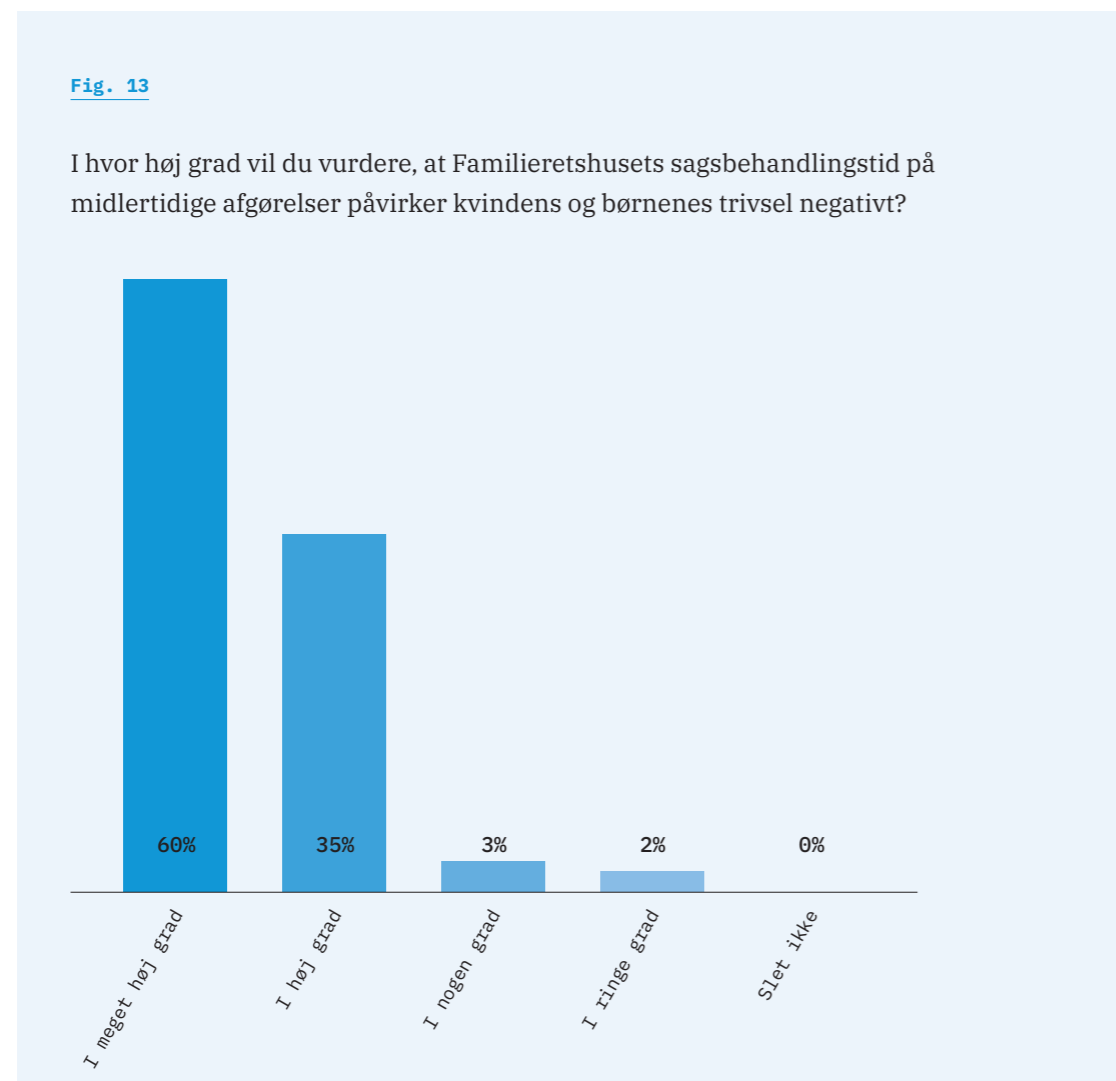
Der er ikke fastsat bindende frister for, hvor hurtigt midlertidige afgørelser skal træffes, men i Forældreansvarsloven pålægges Familieretshuset at træffe de midlertidige afgørelser så vidt muligt indenfor fire uger (Social- og Indenrigsministeriet 2020b). En hurtig sagsbehandling er vigtig, fordi en midlertidig afgørelse om samvær, bopæl eller forældremyndighed skaber ro i barnets hverdag, indtil sagen er endeligt afgjort.

Familieretshuset har som bekendt været voldsomt kritiseret for meget lange ventetider på midlertidige afgørelser, og på den baggrund blev der i Finansloven 2020 afsat en merbevilling på 104 mio. kr. Det er Familieretshusets forventning, at sagsbunken først vil være afviklet medio 2022 (Familieretshuset 2020). Ombudsmanden har varslet, at han vil bede om status for sagsbehandlingstiderne i starten af 2022 (Folketingets Ombudsmand 2021).

Når sagsbehandlingstiden på de midlertidige afgørelser trækker ud, efterlades kvinder og børn i et tomrum, hvor der ikke er skabt ro og sikkerhed, og hvor de ikke kan komme i gang med at etablere sig og starte en ny dagligdag med skolegang og arbejde. En medarbejder fortæller:

“Kvindernes ophold på krisecentret bliver forlænget, fordi der ikke kommer en afgørelse. En mor kan ikke gå ud og søge en bolig, søge familieydelser eller børneydelser, fordi hun ikke ved, om hun får børnene. Hun kan ikke engang søge penge til sig selv, fordi hun ikke kan få en skilsmissebegæring igennem i Familieretshuset. Og børnene kan ofte heller ikke komme i skole.”

Fig. 13 viser, at 95 procent af medarbejderne vurderer, at den lange ventetid på midlertidige afgørelser enten 'i høj grad' (35%) eller 'i meget høj grad' (60%) påvirker kvinders og børns trivsel negativt.

Flere krisecentermedarbejdere uddyber i spørgeskemaet, at de anser flere midlertidige afgørelser for at være et af de vigtigste instrumenter til at skabe ro og sikkerhed for familierne på krisecentret. For det er ikke kun praktiske forhindringer, der gør det svært. Der er også en oplevelse af, at det i nogle af sagerne bliver svært for kvinderne at flytte fra krisecentret pga. sikkerhed for hende og barnet. For så længe der er fælles forældremyndighed, skal faren naturligvis også orienteres, når barnet fx bliver indskrevet i institution. Så her nytter en særlig adressebeskyttelse ikke, hvis faren stadig er chikanerende eller stalker moren. En medarbejder fortæller:

“Politiet havde kontaktet Familieretshuset og sagt, at de ikke kunne garantere for morens sikkerhed, og at det var vigtigt, at hun fik midlertidig forældremyndighed. Selvom politiet

kontaktede Familieretshuset og fortalte, hvor vigtigt det var, fik hun ikke forældremyndigheden midlertidigt og kunne derfor ikke flytte fra krisecentret, fordi hun var bange.”

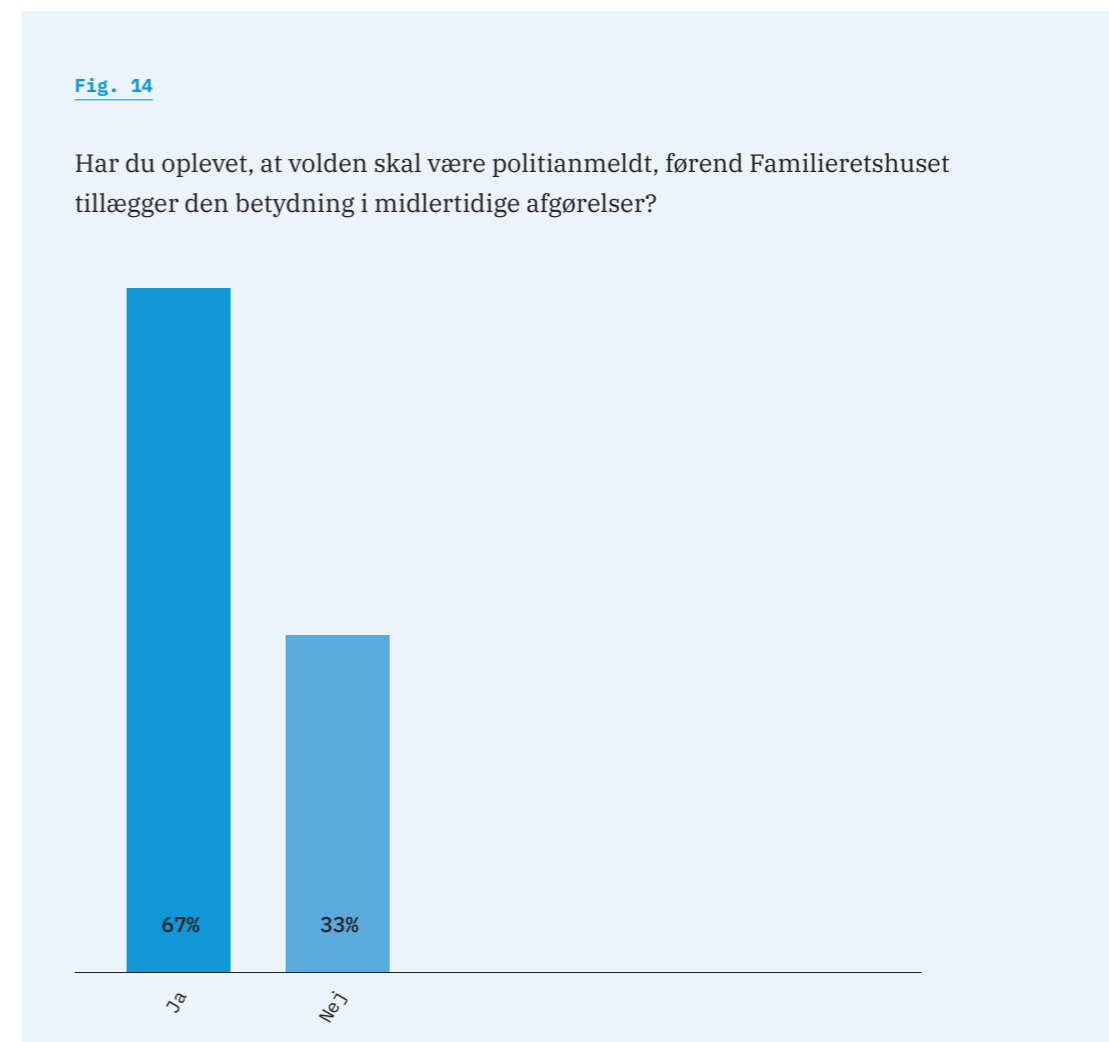
Når en mor og et barn bor på krisecenter, er det i sagens natur, fordi de har brug for beskyttelse. Og den vold, der var før krisecenteropholdet, kan fortsætte, når hun flytter i egen bolig, i form af vold ved overlevering af barnet, stalking, chikane og i værste fald bortførelse af barnet eller kvindedrab. Derfor er en midlertidig afgørelse så vigtig. Dette gælder også i de mindre voldsomme sager, hvor en midlertidig afgørelse vil betyde, at barn og far hurtigere kan se hinanden.

Vold skal politianmeldes for at tælle

Når Familieretshuset skal træffe en afgørelse, er karakteren af dokumentationen et springende punkt. En medarbejder fortæller:

“Det er som om Familieretshuset synes, at politiet skal have været på familiens bopæl i forbindelse med voldsepisoder, eller at moren skal have anmeldt volden, da hun tog på krisecenter, eller at moren skal have været til lægen med skader, før volden tages alvorligt.”

Fig. 14 viser, at 2 ud af 3 har oplevet, at en politianmeldelse af volden har været en forudsætning for, at Familieretshuset vil tillægge anklagen om vold vægt.

Samtidig er der i datamaterialet givet udtryk for, at politiet omvendt kan være afventende med et tilhold, før Familieretshuset har taget stilling til fx samvær. En medarbejder fortæller:

“I flere af mine sager har jeg oplevet, at hvis vi skal have et tilhold, så venter politiet ofte på at få en afgørelse fra Familieretshuset omkring samvær.”

Hvis Familieretshuset kræver, at far er dømt ved retten eller politianmeldt, før de vil tage stilling til volden, og politiet omvendt venter på, at Familieretshuset har truffet en midlertidig afgørelse, før de vil tage stilling til et tilhold, er der skabt en næsten umulig situation.

I den forbindelse fortæller en krisecentermedarbejder:

“Det giver moren noget troværdighed, at volden er politianmeldt. Fordi... og nu citerer jeg: ‘Hvis du ikke tager det seriøst nok til at gå til politiet, så kan vi heller ikke’. Og det har vi fået at vide rigtig mange gange både af sagsbehandlere i børne-/familieafdelingerne og Familieretshuset”.

Der kan være mange grunde til, at en kvinde vælger ikke at politianmelde faren, og derfor er det nødvendigt, at Familieretshuset kan lave en faglig vurdering på egen hånd eller i samarbejde med krisecentret og kommunen.

Ifølge en undersøgelse foretaget af Justitsministeriets Forskningskontor oplever cirka 47.000 kvinder i Danmark at blive udsat for partnervold (Justitsministeriets Forskningskontor, 2021).

Kigger man på anmeldelsestilbøjeligheden for alle ofre for partnervold (mænd og kvinder), anmelder 29% selv partnervolden. Derudover gælder det for 9%, at politiet får viden om det på anden måde, hvilket vil sige, at for 38% af ofrene bliver politiet bekendt med volden.

De resterende 62%, hvor politiet ikke bliver bekendt med volden, udgør cirka 30.000 kvindelige ofre for partnervold. Heraf vil en del sager være kvinder med børn, og de risikerer, at volden ikke bliver regnet med i afgørelserne. Derfor bør der være andre måder, hvorpå man kan få øje på volden end kun ved at kigge på politianmeldelser.

Familieretshuset har mulighed for at tage stilling, uden at volden er politianmeldt. De kan indhente relevante informationer fra andre aktører som fx underretninger hos kommunen, skadestuerapporter eller krisecentererklæringer.

Sammenfatning Familieretshuset

I sager med vold er der stor forskel på Familieretshusets viden om henholdsvis fysisk og psykisk vold. Kun hver femte krisecentermedarbejder oplever, at Familieretshuset i høj eller meget høj grad har viden om psykisk vold og konsekvenserne af volden. Psykisk vold er som nævnt kriminaliseret, men krisecentermedarbejderne oplever, at den overses og i nogle tilfælde underkendes. Når det handler om fysisk vold, er kendskabet større. Halvdelen af krisecentermedarbejderne (52 procent) oplever, at Familieretshusene har en høj eller meget høj grad af viden om fysisk vold og handler på den viden.

Omvendt afdækker Familieretshuset ikke i tilstrækkelig grad den psykiske vold, og hvad det betyder for barnet at have været vidne til dette. Dette sker ikke til trods for lovgivningens skærpede opmærksomhed på psykisk vold, hvor Familieretshuset bl.a. har adgang til at lave fx børnesagkyndige undersøgelser som et redskab til at sikre, at børn ikke lider overlast. Undersøgelsen viser, at der i under 1% af paragraf 7-sagerne foretages børnesagkyndige undersøgelser af Familieretshuset.

Der er et udtalt ønske, på tværs af landets krisecentre, om mere voldsfaglig viden, som fx kunne sikres gennem et voldsfagligt team i Familieretshuset, så de bliver i stand til at sætte rammer, der forhindrer, at volden fortsætter i den enkelte §7-sag. Familieretshuset har, ifølge krisecentermedarbejderne, fx stadig en forventning om, at parterne i sager med vold kan mødes i samme rum og tale om sagen. Denne praksis viser, at man ikke har viden om, at volden ofte fortsætter, selvom kvinden er på krisecenter, og ej heller har viden om, hvad det gør ved et offer at være i samme rum som voldsmanden.

Det fremgår også af undersøgelsen, at Familieretshuset ofte giver korte frister på tre dage hen over en weekend til at svare på partshøringer. Den korte frist kan betyde, at parterne ikke kan nå at udarbejde et fyldestgørende svar, og at de ikke kan få svar på deres spørgsmål hos Familieretshusene. Dette kan betyde, at perspektiver ikke bliver inddraget, og sagerne dermed ikke oplyses tilstrækkeligt.

Undersøgelsen viser, der er stor forskel på, hvorvidt og hvor hurtigt Familieretshuset indhenter krisecentererklæringer. På tværs af landets krisecentre oplever 43 procent af de krisecentermedarbejdere, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, at Familieretshuset aldrig eller sjældent indhenter krisecentererklæringer forud for en afgørelse på trods af, at den er udarbejdet af fagprofessionelle og derfor burde blive betragtet på lige fod med andre myndigheders dokumentation. Da det er Familieretshusets opgave at sikre, at sagerne er tilstrækkeligt oplyst, er det ifølge krisecentermedarbejderne problematisk, hvis der ikke indhentes krisecentererklæringer.

Familieretshuset har som bekendt været kritiseret for alt for lange ventetider på blandt andet midlertidige afgørelser. I Forældreansvarsloven pålægges Familieretshuset at træffe de midlertidige afgørelser så hurtigt som muligt og helst indenfor fire uger. En hurtig sagsbehandling er vigtig, fordi en midlertidig afgørelse kan bidrage til ro i hverdagen, indtil sagen er endeligt afgjort. Men der er ikke fastsat bindende tidsfrister, og Familieretshusets data viser, at den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for sager om samvær er 18 uger og i sager om bopæl 16 uger (Familieretshuset 2022). De alt for lange ventetider, hvor der ikke er taget stilling til deres sag, betyder, at 94 procent af krisecentermedarbejderne oplever, at

kvinderne lever med en meget høj grad af mistro, hvor børnene kan have svært ved at komme i skole, og hvor kvinden ikke kan komme tilbage til beskæftigelse, og i nogle tilfælde kan familien ikke flytte på grund af manglende sikkerhed.

Derudover har 2 ud af 3 krisecentermedarbejdere oplevet, at en politianmeldelse af volden har været en forudsætning for, at Familieretshuset vil tillægge anklagen om vold vægt i midlertidige afgørelser.

Anbefalinger

På baggrund af analysen fremlægger vi en række anbefalinger, som, vi mener, kan forbedre samarbejdet mellem krisecentre, kommuner og Familieretshuse til gavn for kvinder og børn, der bor på krisecentre:

- **Svarfrist på partshøringer skal minimum være 3 hverdage**
Parterne skal altid have minimum tre hverdage til at kunne udarbejde et svar på partshøringer fra Familieretshuset. Sagens parter skal ifølge Forvaltningsloven have mulighed for at udtale sig i sagen, når der er nye oplysninger.
- **Krisecentererklæringer skal ses på lige fod med andre myndigheders dokumentation**
Større og mere ensartet anvendelse af krisecentererklæringer. Der skal være ensartede procedurer og praksis i Familieretshusets lokalafdelinger for, hvordan man vægter krisecentererklæringer i sagsbehandlingen og i afgørelser. Familieretshusets sagsbehandlere skal anvende erklæringerne på lige fod med andre faglige vurderinger.
- **Regelmæssige temadage med videns- og erfaringsudveksling**
Ved faste, fælles temadage kan der laves vidensdeling mellem Familieretshuse og krisecentre, der kan fremme sagsbehandlingen og styrke Familieretshusenes viden på voldsområdet og give begge parter en bedre forståelse for hinandens arbejdsgange.
- **Sagsbehandling i § 7-sager skal behandles direkte ved Familieretten for at forkorte ventetiden**
Alle § 7-sager, både ift. midlertidige og endelige afgørelser, skal alene behandles i Familieretten, så sagsbehandlingstiden på den måde forkortes ved, at sagen kun skal gennem ét led. Jo længere ventetid – jo større mistriivsel. En hurtig afklaring har stor betydning for barnets liv f.eks. med hensyn til bopæl, skole og tilknytning til begge forældre.
- **Familieretshusets medarbejdere skal opkvalificeres indenfor psykisk vold**
Psykisk vold blev kriminaliseret i 2019, men krisecentermedarbejderne oplever, at den alligevel overses i sagsbehandlingen. Der er nu påbegyndt en opkvalificering af Familieretshusets viden om psykisk vold, som skal fastholdes og udvides. Vi vurderer, at der grundlæggende er brug for at opbygge et fælles sprog og fælles viden af psykisk vold og konsekvenserne af volden. Derfor anbefaler vi, at myndigheder kontinuerligt samarbejder med de aktører, som har erfaring og arbejder med vold i praksis.
- **Bedre procedure for børnesagkyndige undersøgelser**
Der skal foretages langt flere børnesagkyndige undersøgelser. Der bør være en fast procedure i alle § 7-sager så det ikke skal være op til den enkelte medarbejder at vurdere behovet for en undersøgelse.

BILAG

Bilag A: Den retlige ramme om krisecentrenes arbejde

Kommunerne

De gældende regler for kvindekrisecentrene tager udgangspunkt i Servicelovens § 109 (Social- og Indenrigsministeriet 2020a). Dertil kommer en række regler i Serviceloven og andre love, som får relevans fra sag til sag afhængig af problemstillingerne. Derudover skal man være opmærksom på de generelle retssikkerhedsgarantier i forvaltningsretten, som f.eks. officialprincippet, proportionalitetsprincippet og Forvaltningslovens regler.

Straffeloven

Kvindekrisecentrenes eksistens er begrundet i, at der udøves vold mod kvinder. Det er strafbart at udøve vold mod andre. Det fremgår af Straffelovens § 244, hvor der står:

Retsregel: Straffelovens § 244.

Den, som øver vold mod eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes med bøde eller fængsel indtil 3 år.

Beskrivelsen af det straffbare forhold i § 244 kaldes simpel vold, og i de følgende bestemmelser i straffeloven er det beskrevet, hvilke andre former for vold man kan straffes for. Det skal bemærkes, at også psykisk vold i form af trusler eller andet er en strafbar voldsform.

En straffesag starter ved, at det straffbare forhold anmeldes til politiet, enten af den, det er gået ud over, eller af en anden, f.eks. et vidne eller pårørende. Det er så politiet og senere anklagemyndigheden, der undersøger sagen og afgør, om der skal startes en straffesag ved domstolene.

Det er ikke nogen betingelse for at tage ophold på et krisecenter, at kvinden har meldt en voldelig partner til politiet, ligesom det ikke er en betingelse, at han er dømt for vold. En sag om støtte fra kommunen eller en familieretlig sag ved Familieretshuset kan også starte uafhængigt af, om der er eller har været en straffesag.

Serviceovens § 109

Ifølge Servicelovens § 109 skal alle kommuner tilbyde voldsramte kvinder og deres eventuelle børn ophold på krisecenter (boformer). Reglen er formuleret således:

§ 109, stk. 1 Kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold i boformer til kvinder, som har været udsat for vold, trusler om vold eller tilsvarende krise i relation til familie- eller samlivsforhold. Kvinderne kan være ledsaget af børn, og de modtager under opholdet omsorg og støtte.

Resten af bestemmelsen (stk. 2-8) indeholder en beskrivelse af krisecentrenes opgaver og kompetencer, samt om samarbejdet med kommunen:

- Optagelse på krisecenter kan ske ved henvisning fra kommunen eller ved egen henvendelse.
- Afgørelse om optagelse og udskrivning fra krisecentret træffes af krisecentrets leder.
- Senest 3 hverdage efter optagelse skal krisecentret informere kvindens kommune om optagelsen.
- Senest 3 hverdage efter udskrivning skal krisecentret informere kvindens kommune om udskrivningen.
- Kommunalbestyrelsen skal tilbyde støtte og vejledning til kvinden.
- Kommunalbestyrelsen skal tilbyde psykologbehandling til alle børn, der bor på krisecenter med deres mor.
- Kommunalbestyrelsen skal tilbyde psykologbehandling til alle kvinder, der optages på krisecenter.
- I tilslutning til reglen i Servicelovens § 109 findes en bekendtgørelse om kvalitetsstandarder på kvindekrisecentre, som fastsætter, hvad de kommunale kvalitetsstandarder for kvindekrisecentre skal indeholde (Social- og Indenrigsministeriet 2006).

Andre regler i Serviceloven

Rådgivning. Ifølge Servicelovens § 10 skal alle kommunens borgere kunne søge og få rådgivning med henblik på at forebygge sociale problemer og løse opstående problemer. Det gælder selvfølgelig også for voldsramte kvinder.

§ 50-undersøgelser (børnefaglige undersøgelser). Hvis et barn trænger til særlig støtte, skal der indledningsvis foretages en børnefaglig undersøgelse. Som led i denne undersøgelse skal kommunen inddrage de fagfolk, f.eks. fra kvindekrisecentret, som allerede har viden om barnets forhold. Undersøgelsen skal munde ud i en indstilling om, hvorvidt der skal iværksættes foranstaltninger og i givet fald hvilke. Der kan f.eks. være tale om familiebehandling, jfr. Servicelovens § 52.

Hjælp og støtte. Ifølge Servicelovens § 81 er kommunen forpligtet til at yde støtte til personer med nedsat funktionsevne eller sociale problemer. Det gælder selvfølgelig også for voldsramte kvinder.

Behandling. Af Servicelovens § 102 fremgår det, at der i særlige tilfælde også kan gives behandlingstilbud til kvinder, der f.eks. har særlige sociale problemstillinger i forbindelse med vold.

Underretningspligt vedr. udsatte børn

I Servicelovens kapitel 27 står reglerne om underretningspligt vedrørende udsatte børn. Af § 153 fremgår det, at alle, der udøver offentlig tjeneste eller hverv, skal underrette kommunalbestyrelsen, hvis der er mistanke om omsorgssvigt, overgreb eller andre støttebehov. Af § 154 fremgår det, at alle – uanset om de er offentligt ansatte eller ej – har pligt til at infor-

mere kommunen, hvis de får kendskab til, at et barn udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling. Kommunen skal herefter undersøge sagen, eventuelt ved indledningsvis at indkalde barnet til en samtale.

Generelle regler

Udover de specifikke regler om voldsramte kvinder og kvindekrisecentre findes der også i den generelle forvaltningsret nogle retssikkerhedsmæssigt vigtige regler af relevans for området.

Officialmaksimen/oplysningsprincippet

Denne retsgrundsætning går ud på, at det er de offentlige myndigheders ansvar, at sagen er tilstrækkeligt (hverken mere eller mindre) oplyst, når der træffes afgørelse i sagen. Det er kommunen eller Familieretshusets ansvar, idet kvindekrisecentrene alene træffer afgørelse om optagelse og udskrivning. Den offentlige myndighed kan efterspørge oplysninger fra parten/kvinden selv, eller fra kvindekrisecentret. Det er den offentlige myndighed, der må tage stilling til, om sagen er tilstrækkelig oplyst, eller om der mangler noget, før der træffes afgørelse.

Hurtig sagsbehandling

Der findes ikke nogen generel regel om hurtig sagsbehandling, men der findes en del faste frister i specifikke lovmaterialer, f.eks. i Servicelovens § 109 og i Familieretshuslovens kapitel 4. Derudover findes der i regelsættet God Forvaltningsskik en bestemmelse om, at arbejdet i den offentlige forvaltning skal tilrettelægges, så sagerne kan afsluttes så hurtigt og smidigt som muligt. Det er også kommunen og Familieretshuset, der har det ansvar.

Forvaltningsloven

Forvaltningsloven er en minimumslov, der sætter rammerne for, hvordan offentlige myndigheder skal behandle sagerne. Offentlige myndigheder er i denne forbindelse de forskellige dele af kommunerne, Familieretshuset og Ankestyrelsen (Justitsministeriet 2014).

En kvinde, der søger rådgivning, støtte eller behandling i kommunen, er part i sagen, og det indebærer, at hun har partsrettigheder efter Forvaltningsloven. Det er f.eks.

- Ret til repræsentation (partsrepræsentant eller bisidder).
- Ret til aktindsigt.
- Ret til partshøring.
- Ret til begrundelse og klagevejledning.

Der kan være særregler i Serviceloven eller Familieretshusloven, men som udgangspunkt kan myndighederne ikke negligere Forvaltningslovens retssikkerhedsgarantier og f.eks. afslå repræsentation eller undlade reel partshøring ved at udstikke meget korte frister.

Sagens gang

En sag om en voldsramt kvinde kan udover vold handle om mange forskellige ting, og den kan starte forskellige steder. Da denne undersøgelse handler om samspillet mellem kom-

muner, kvindekrisecentre og Familieretshuset tages der her udgangspunkt i, at kvinden med eventuelle børn er optaget på et kvindekrisecenter, og at det handler om at få oplyst sagen og truffet de nødvendige afgørelser, så hun kan komme videre. Her sidder medarbejderne på krisecentrene som et mellemlid mellem kommunerne og Familieretshuset.

I dette samspil er det kommunens/Familieretshusets ansvar, at den konkrete sag er oplyst tilstrækkeligt, før der træffes afgørelse. Det drejer sig om indhentelse af sagkyndige erklæringer og parternes synspunkter, blandt andet i form af partshøringer og de tværfaglige indstillinger.

Det fremgår af interviewene i kapitel 4 af denne undersøgelse, at der ikke er nogen fælles forretningsgangsbeskrivelse i de 98 kommuner og i de forskellige afdelinger af Familieretshuset. I betragtning af, at disse sager forekommer relativt komplicerede med ofte flere sociale og psykiske problemstillinger er det vigtigt, at sagsbehandlingen følger en fast plan, så alle involverede ved, hvor man er henne i sagsoplysningen, og hvad sagen beror på.

Familieretshuset

De gældende regler for Familieretshusets og Familierettens sagsbehandling tager udgangspunkt i Familieretshusloven (Social- og Indenrigsministeriet 2019b). Dertil kommer en række andre love og bestemmelser, som har indflydelse på Familieretshusets sagsbehandling, bl.a. Forældreansvarsloven, Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning samt Lov om børns forsørgelse. I denne undersøgelse er Forældreansvarsloven særligt vigtig, da den udstikker retningslinjerne for Familieretshusets visitering af sager, som enten § 5-, § 6- eller § 7-sager, ligesom den er bestemmende for behandlingen af sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær (Social- og Indenrigsministeriet 2020b).

Familieretshusloven

Lov om Familieretshuset (Familieretshusloven) trådte i kraft d. 1. april 2019, hvor Familieretshuset erstattede Statsforvaltningen (Social- og Indenrigsministeriet 2019b). Familieretshuset behandler sager om en lang række emner. De emner, som er relevante for denne undersøgelse, er: forældreansvar (forældremyndighed, samvær, bopæl mv.), separation og skilsmisse samt børne- og underholdsbidrag.

I § 1 i Familieretshusloven står der, at Familieretshuset har til opgave at yde støtte til børn, der er berørt af familieretlige problemstillinger, men loven omfatter også separations- og skilsmissesager, hvor der ikke er børn i forholdet. Voldsramte kvinder, der gerne vil separeres eller skilles og/eller have tildelt eller reguleret underholdsbidrag, skal også henvende sig til Familieretshuset.

Kvinder, der er udsat for vold, skal også henvende sig til Familieretshuset, hvis der skal træffes retlige afgørelser i forbindelse med et brud. Det gælder uanset, om der er børn i forholdet eller ikke, og her bør det noteres, at kvinden kan undlade at deltage i mæglingssamlinger eller andre møder med den voldelige mand.

Lovregel: Familieretshusloven § 10:

§ 10. Familieretshuset beslutter, om en part eller parterne skal indkaldes til møde, eller om sagen skal behandles på skriftligt grundlag.

Stk. 2. Familieretshuset kan indkalde parterne til at deltage i et møde sammen. Dette gælder dog ikke, **hvis en part eller dennes barn har været udsat for voldelig adfærd fra den anden part, eller der er mistanke herom**, medmindre parten er indforstået med, at parterne deltager i mødet sammen.

Da det ikke kan forventes, at kvinder generelt kender denne regel, er det vigtigt, at medarbejderne i Familieretshuset orienterer kvinden om muligheden for separate møder. En kvinde, der har været udsat for vold, kan modsætte sig at deltage i et møde med den voldelige mand om såvel spørgsmål om separation og skilsmisse som forhold omkring eventuelle børn og bidragsspørgsmål.

Forældreansvarsloven

Forældreansvarsloven trådte i kraft den 6. juni 2007 (Social- og Indenrigsministeriet 2007). Loven blev udarbejdet på baggrund af anbefalinger fra et udvalg nedsat i 2005, som skulle undersøge, hvorvidt forældremyndigheds- og samværsområdet var tidssvarende, og om barnets interesser og behov var tilstrækkeligt sikret i den gældende lovgivning (Justitsministeriets Forskningskontor 2011).

Fra 2007 til 2019 var der et særligt fokus i Forældreansvarsloven på forældrenes samarbejde og ret til samvær med barnet, som ikke tog højde for forhold som vold i hjemmet, der gør forældresamarbejde meget vanskeligt (Social- og Indenrigsministeriet 2007; Social- og Indenrigsministeriet 2019d). Lovens fokus på 'samvær og samarbejde' blev forladt pr. 1. april 2019, da det viste sig at være nødvendigt med et skærpet fokus på beskyttelsen af børn i sager efter Forældreansvarsloven (Social- og Indenrigsministeriet 2019d). I den nye Forældreansvarslov er fokus nu i stedet på barnets trivsel og beskyttelse:

Lovregel: Forældreansvarslovens § 1:

I alle forhold, som er omfattet af denne lov, skal hensynet til barnets bedste og barnets ret til trivsel og beskyttelse komme i første række.

Beskrivelsen af hensynet til barnets bedste, ret til trivsel og beskyttelse i Forældreansvarslovens § 1 understreger, at det har forrang over andre hensyn til f.eks. forældrenes rettigheder.

Bestemmelsen suppleres med § 4 i Forældreansvarsloven, som viderefører fokus på barnets bedste i midlertidige og endelige afgørelser:

Lovregel: Forældreansvarslovens § 4:

Afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.

Familieretshuset og familieretten skal have fokus på, at afgørelser skal medvirke til at sikre barnets trivsel og beskytte barnet mod vold eller anden behandling, der udsætter barnet for skade eller fare, herunder at være vidne til vold.

Det fremgår desuden af § 4, at Familieretshuset skal have særligt fokus på at beskytte barnet fra at være udsat for vold eller vidne til vold. Det er en vigtig anerkendelse af, at ikke kun vold mod barnet selv, men også vold mod moren kan være stærkt traumatiserende for bar-

net. I vejledningen til Forældreansvarsloven bliver Familieretshusets pligt til at have særskilt fokus på vold understreget. Det fastslås bl.a.:

- Begrebet vold omfatter en lang række voldsformer, herunder psykisk vold.
- Der er ikke krav om domsfældelse for volden, førend den skal medregnes ifm. afgørelser.
- Tidligere vold mod en forælder bør medregnes i afgørelser, uanset at barnet ikke har været vidne, idet den siger noget om voldsudøvende forældres fremtidige reaktionsmønstre, og fordi volden har betydning for forældrenes evne til at samarbejde om barnet.
- Familieretshuset skal undersøge alle påstande om vold, og hvordan volden har påvirket familien.
- Der bør som udgangspunkt træffes midlertidige beslutninger om ophævelse af samvær eller ændring af barnets bopæl, hvis påstanden om vold er tilstrækkeligt underbygget med f.eks. kommunale underretninger, politianmeldelse eller krisecentererklæringer. (Social- og Indenrigsministeriet 2020b).

Det betyder, at Familieretshuset skal undersøge, hvad der er sket i en familie, hvis den ene forælder fortæller om at være blevet udsat for vold, og træffe midlertidige afgørelser, hvis påstanden underbygges med f.eks. krisecentererklæringer. Det betyder også, at Familieretshuset skal have øje for mange typer vold, også psykisk vold, i undersøgelser og oplysninger af sager, og at de ikke må stille krav om, at volden skal være dømt, førend den medregnes i afgørelser.

Forældreansvarsloven supplerer Familieretshuslovens retningslinjer for Familieretshusets sagsbehandling og stiller en række redskaber til rådighed. Ifølge Forældreansvarsloven er det Familieretshusets ansvar at oplyse sagerne med udgangspunkt i barnets perspektiv. Hvis der er tale om en § 7-sag, understreges nødvendigheden af at gennemføre børnesagkyndige undersøgelser og undersøgelser af forældrenes personlige egenskaber samt deres evne til at drage omsorg for barnet. Ifølge loven kan Familieretshuset desuden afholde børnesamtaler og indhente erklæringer fra f.eks. kommune eller krisecentre for at sikre, at sagerne er tilstrækkeligt oplyst (Social- og Indenrigsministeriet 2020c; Social- og Indenrigsministeriet 2020b).

Sagsbehandling i Familieretshuset

Når sagen kommer til Familieretshuset, foretages en screening uafhængigt af, om sagen kommer fra en af parterne (evt. med støtte fra et kvindekrisecenter) eller fra kommunen. Børn kan også initiere en sag med hjemmel i Forældreansvarslovens § 35. Herefter klassificeres sagen som henholdsvis en § 5-, § 6- eller en § 7-sag. § 7-sager er oftest 'højkonflikt'-sager og skal behandles i Familieretten, som er en domstol.

I de komplekse § 7-sager skelnes der mellem *midlertidige afgørelser*, som træffes i Familieretshuset, og *endelige afgørelser*, som træffes i Familieretten. Når der skal træffes en endelig afgørelse om forældremyndighed, samvær og bopælsret i Familieretten, kan Familieretshuset træffe midlertidige afgørelser, mens sagen behandles i Familieretten. Det sker i alvorlige situationer for at forhindre, at barnet lider overlast (Social- og Indenrigsministeriet 2020b).

Familieretshuslovens frister for sagsbehandling siger, at en sag skal visiteres senest 5 hverdage efter modtagelse af sagen. Herefter skal 1. sagsbehandlingsskridt tages indenfor en frist af 7-10 hverdage, afhængigt af sagens karakter. 1. sagsbehandlingsskridt kan være en mødeindkaldelse, udpegning af en kontaktperson eller fremsendelse af en handlingsplan.

Bilag B: Metode

Afgrænsning af undersøgelsesobjekt

Arbejdet med at hjælpe voldsudsatte kvinder og børn tager mange former og involverer mange forskellige aktører. Disse inkluderer, men er ikke begrænset til, kommunernes børne- og familieafdelinger, kommunernes voksen- og socialafdelinger, kommunernes koordinerende rådgivere, Familieretshuset, Familieretten, krisecentrene, ambulante voldsbehandlingssteder og de voldsramte kvinder selv. Aktørerne spiller forskellige roller, og de fleste træder ind i et samarbejde omkring de voldsudsatte, når behovene opstår, eller når det vurderes muligt at opfylde dem. I denne undersøgelse behandler vi ikke samtlige aktører, og dermed undersøger vi kun et udsnit af virkeligheden og dens problematikker.

Vi har valgt at undersøge, hvordan krisecentermedarbejdere oplever samarbejdet med socialforvaltningerne i kommunerne og Familieretshusene på tværs af landet. Fordi undersøgelsen centrerer sig om voldsudsatte kvinder og børn, valgte vi at fokusere på kommunernes børne- og familieafdelinger fremfor voksen- og socialafdelingerne. Afgrænsningen betyder ikke, at vi ikke tillægger andre aktører samme betydning. Tværtimod mener vi, at de bør tildeles tilsvarende stor opmærksomhed og undersøges grundigt. Praktiske og formidlingsmæssige begrænsninger har dog betydet, at en grundig undersøgelse af alle aktører ikke var mulig i denne undersøgelse. Undersøgelsens resultater skal derfor læses med denne afgrænsning for øje.

Datagrundlag

Undersøgelsen er baseret på kvalitative interviews med 12 medarbejdere fra 10 forskellige krisecentre og en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blandt alle krisecentre, der er medlem af LOKK. Nedenfor præsenteres først overvejelser og tilgang i den kvalitative undersøgelse, hvorefter formål, overvejelser og tilgang i spørgeskemaundersøgelsen beskrives.

Den kvalitative undersøgelse

Dette afsnit præsenterer den kvalitative empiriindsamling med en gennemgang af udvælgelse af interviewpersoner, fremgangsmåde, fortrolighed og databearbejdning.

Interviewpersoner

Den kvalitative del af undersøgelsen er baseret på semistrukturerede interviews, som er gennemført som enkeltinterviews eller gruppeinterviews. Vi har gennemført interviews med i alt 12 krisecenteransatte fra 10 krisecentre. Interviewene var af ca. 1 times varighed. Rådgivere ansat på krisecentre har som overordnet funktion at yde råd, vejledning og hjælp til de kvinder, der bor på krisecentret og deres børn. De repræsenterer dermed et praksis- og borgernært perspektiv. Fælles for de krisecenteransatte, hvis erfaringer vi undersøger, er deres centrale placering og viden om konkrete udfordringer i krisecentrenes og myndighedernes samarbejde om at hjælpe kvinder og børn ud af et liv med vold. Interview med

repræsentanter fra denne gruppe er valgt for at belyse samarbejdet mellem krisecentre og myndigheder fra et praksisnært perspektiv.

For at imødekomme eventuelle geografisk betingede forskelle i krisecentrenes erfaringer har vi gennemført interviews i alle landets regioner.

Tabel A: Oversigt over interviews

Interviewpersoner	Region
1 krisecenteransat	Hovedstaden
1 krisecenteransat	Midtjylland
2 krisecenteransatte	Syddanmark
1 krisecenteransat	Sjælland
1 krisecenteransat	Midtjylland
2 krisecenteransatte	Sjælland
1 krisecenteransat	Syddanmark
1 krisecenteransat	Nordjylland
1 krisecenteransat	Hovedstaden
1 krisecenteransat	Sjælland

Fremgangsmåde

For i nogen grad at strukturere interviewsamtalerne udarbejdede vi en interviewguide. Interviewguiden blev udviklet på baggrund af tre trin:

1. Desk research
2. Faglig baggrundsviden og input fra krisecentermedarbejdere
3. Pilottestning

Indledningsvist har vi gennemført desk research af danske studier på området for at identificere temaer og spørgsmål, som manglede at blive afdækket. Desk researchen supplerede de erfaringer, vi løbende har gjort os på krisecentrene og førte til formuleringen af en række interviewspørgsmål. Spørgsmålene blev efterfølgende kommenteret og kvalificeret af en række socialrådgivere, en børnerådgiver og en faglig leder. Spørgsmålene blev herefter afprøvet gennem et pilotinterview med en krisecenteransat. Pilottestningen havde til formål

at sikre, 1) at spørgsmålene var forståelige, 2) at spørgsmålene var relevante, og 3) at spørgsmålene ikke indeholdt forudindtagethed, som kunne farve de svar, krisecentermedarbejderne gav.

Ved gennemførelsen af interviewene anvendte vi en semistruktureret interviewmetode med dertilhørende spørgeguide, der sikrede, at de mest relevante spørgsmål blev berørt (Kvale & Brinkmann 2015). Den løse form gav desuden plads til at forfølge temaer, som den enkelte krisecentermedarbejder valgte at bringe op. Nogle interviews er gennemført som enkeltinterviews, mens andre er gennemført som gruppeinterviews. Tre af enkeltinterviewene blev overværet af en praktikant fra det pågældende krisecenter med henblik på en indføring i krisecentrets samarbejde med myndighederne. Samtlige interviews er desuden lydoptaget med henblik på senere transskribering, kategorisering og identifikation af relevante temaer og udsagn.

Databearbejdning

Alle interviews er transskriberet i deres fulde længde. Herefter er de kodet ud fra tematikker, svarende til dem som dannede grundlag for den kvalitative spørgeguide, samt temaer der fremkom i interviewbesvarelsene.

Fortrolighed

I forlængelse af generelle principper om dataindsamling og -fremstilling i undersøgelser er data i denne undersøgelse behandlet fortroligt. Når der anvendes citater fra interviewene, er det således ikke muligt at identificere, hvem der har fremsat de pågældende udtalelser. Dette følger af formålet med undersøgelsen, som ikke er at fremstille konkrete personers holdninger eller oplevelser, men derimod at afdække relevante problemstillinger og temaer. Alle stednavne og indikatorer, som kunne føre til genkendelse, er af samme årsag udeladt. Derudover skal det nævnes, at flere citater har været udsat for en let omskrivning for at sikre læsevenligheden, uden at indholdet af det sagte dog er blevet ændret. Det skal desuden understreges, at denne kvalitative undersøgelse ikke hævder at være repræsentativ for, hvad socialrådgivere og krisecentermedarbejdere generelt måtte mene om samarbejdet med kommunernes børne- og familieafdelinger og Familieretshuset. Den afdækker og afrapporterer blot mønstre blandt respondenternes oplevelse af samarbejdet med kommuner og Familieretshuset og eventuelle udfordringer.

Den kvantitative kortlægning

I det følgende præsenteres den kvantitative kortlægning, herunder formålet med spørgeskemaundersøgelsen, den praktiske udførelse og efterbearbejdningen af data.

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført med det formål at kortlægge de generelle mønstre og udfordringer, som gjorde sig gældende på tværs af interviewene, og som kendetegner samarbejdet med de udvalgte myndigheder på landsplan. Spørgeskemaet er henvendt til krisecentermedarbejdere, som arbejder i feltet mellem voldsudsatte kvinders virkelighed og myndighederne. Undersøgelsesresultaterne er dermed baseret på krisecenterperspektivet og kan være divergerende fra andre faggruppers perspektiver.

Spørgeskemaet omfatter følgende tematikker:

- Oplevelser af det generelle samarbejde med kommunernes børne- og familieafdelinger
- Oplevelser af det generelle samarbejde med Familieretshuset

Udarbejdelse af spørgeskemaet

Spørgeskemaet er udarbejdet i samarbejde med Dansk Socialrådgiverforenings faggruppe Kvindekrisecentre. Med afsæt i den indledende desk research samt de tematikker, som trådte frem i interviewene, er spørgeskemaspørgsmålene blevet udviklet gennem tre trin:

1. Input fra krisecentermedarbejdere.
2. Input fra Dansk Socialrådgiverforenings faggruppe Kvindekrisecentre.
3. Pilottestning på krisecentre.

De valgte spørgsmål blev herefter kvalificeret og tilrettet af repræsentanter fra Dansk Socialrådgiverforenings faggruppe Kvindekrisecentre. Endelig blev spørgeskemaet pilotafprøvet af socialrådgivere på to krisecentre. Pilottestningen havde til formål at sikre, 1) at spørgsmålene gav mening, 2) at spørgsmålene ikke kunne misforstås, og 3) at der ikke var tekniske udfordringer ved besvarelsen af spørgeskemaet.

Samlet består spørgeskemaet af 46 spørgsmål. Dog er enkelte spørgsmål kun blevet vist, hvis respondenterne har svaret 'ja' til et tidligere spørgsmål. Spørgeskemaet indeholder dermed 42 hovedspørgsmål, som alle respondenter er blevet stillet. Spørgeskemaet består overvejende af lukkede spørgsmål for at sikre et sammenligneligt datagrundlag. I de spørgsmål, hvor det har været relevant, er kategorien 'andet' medtaget, så respondenterne har mulighed for at udfolde deres svar. Disse uddybende besvarelser analyseres i sammenlignelig grad med de interviews, vi har foretaget. Derudover har vi ved afslutningen af hvert tema stillet et åbent spørgsmål, hvor respondenterne har mulighed for at uddybe sine svar eller pege på andre relevante aspekter, som ikke er blevet tilstrækkeligt belyst i spørgeskemaet. Det er medvirkende til at undgå at fastlåse respondenterne i svarkategorier, som ikke nødvendigvis spejler deres oplevelser. Udover spørgsmål og svarkategorier indeholder spørgeskemaet desuden informationsbokse, som vejleder respondenterne i besvarelsen af spørgeskemaet. For at indhente så mange svar som muligt har vi forsøgt at begrænse spørgeskemaets længde, sådan at det maksimalt tager 25 minutter at gennemføre spørgeskemaet.

Udsendelse af spørgeskemaet

Spørgeskemaet er udarbejdet i SurveyXact og udsendt elektronisk som et link fra Dansk Socialrådgiverforenings faggruppe Kvindekrisecentre samt LOKKs hovedmails til alle medlemmer og medlemskrisecentre i Danmark i februar 2021 med svarfrist 14 dage senere. Spørgeskemaundersøgelsen blev udsendt gennem de to organisationer for at maksimere antallet af besvarelser, som kunne lægges til grund for vores analyse og anbefalinger. Vi vægtede et højt antal besvarelser. Udover linket til selve spørgeskemaundersøgelsen indeholdt mailen desuden oplysninger om undersøgelsens formål med at sætte fokus på krisecentermedarbejdernes oplevelser af kommunernes børne- og familieafdelinger og Familie-

retshusenes oplysning og afdækning af volden i midlertidige afgørelser. For at indhente flere besvarelser blev der udsendt en påmindelse om muligheden for at besvare spørgeskemaet indenfor en forlænget deadline.

Databearbejdning

Spørgeskemaet blev udsendt til 52 kvindekrisecentre, som alle sammen er medlemmer af LOKK og Dansk Socialrådgiverforenings faggruppe Kvindekrisecentrene, der har 100 medlemmer. I alt har vi fået 100 besvarelser på spørgeskemaundersøgelsen.

Data fra spørgeskemaundersøgelsen er blevet indsamlet i SurveyXact og bearbejdet i Excel med henblik på at opstille figurer i form af deskriptiv statistik.

Bilag C: Ordforklaringer

Børne- og familieafdelinger: På tværs af landets kommuner er der lidt forskel på, hvordan børne- og familiesager er inddelt og forvaltes. De fleste kommuner har børne- og familieafdelinger, og nogle har børne- og ungeafdelinger, som tager sig af sager med vold mod børnene og i nogle tilfælde vold mod moren, sideløbende med de mange andre typer børne- og familiesager.

Psykologhjælp: Kommunen er forpligtet til at tilbyde mellem fire og ti timers psykologhjælp til alle børn, der kommer på krisecenter (jf. Servicelovens § 109, stk. 8). Siden 2020 har alle kvinder, der kommer på krisecenter, også ret til ti timers psykologhjælp (jf. Servicelovens § 109, stk. 9). Psykologhjælpen kan foregå, mens de er på krisecenter eller kort efter udskrivelse.

Underretninger: Krisecentret og andre offentlige institutioner såsom daginstitution skal sende underretninger til kommunen, hvis de oplever, at et barn ikke trives (jf. Servicelovens §§153 og 154). Kommunen skal reagere på underretninger indenfor 24 timer og beslutte, hvorvidt der er brug for at iværksætte en indsats (jf. Servicelovens § 155).

Partshøringer i Familieretshuset: Familieretshuset er underlagt Forvaltningslovens regler om, at parterne skal informeres og have lov til at udtale sig i sagerne, når der fremkommer nye væsentlige oplysninger (jf. Forvaltningslovens § 19). Ifm. midlertidige afgørelser kan der dog være behov for, at en afgørelse træffes meget hurtigt for at undgå, at barnet lider overlast. Hvis Familieretshuset vurderer, at det er nødvendigt at foretage en afgørelse om f.eks. samvær med det samme for at undgå, at et barn udleveres til samvær med en voldelig far, er det lovligt, at der fastsættes meget korte svarfrister på partshøringerne, eller at disse helt udelades (jf. Vejledningen til Forældreansvarsloven punkt 7.4).

Krisecentererklæringer: Krisecentermedarbejderne udfærdiger erklæringer om kvinder og børn på krisecentret ifm. deres indflytning, og efter familien har boet på centret et stykke tid. I erklæringerne beskriver medarbejderne den vold, som familien har oplevet, samt de følgevirkninger og udfordringer den har medført ud fra et voldsfagligt perspektiv. De krisecenterfaglige erklæringer hører under de sagkyndige erklæringer, som Familieretshuset, ifølge vejledningen til Forældreansvarsloven, kan lægge til grund for afgørelser om bl.a. forældremyndighed, samvær og bopæl.

Samarbejde mellem kommuner og Familieretshuset: I den nye organisering, som er etableret i forbindelse med oprettelse af Familieretshuset, er målet at sikre børnene bedst mulige rammer. For at øge børnenes trivsel er der fokus på at fjerne mest mulig konflikt fra forældrene ved at styrke samarbejdet mellem kommunen og Familieretshuset og sikre en hurtig indsamling og udveksling af oplysninger. Kommunerne kan desuden i særlige

tilfælde anmode Familieretshuset om at indlede en sag, hvis de vurderer, at det kan forhindre tvangsanbringelser af børn. I §7-sager skal kommunen i højere grad orienteres og inddrages. Som Dansk Socialrådgiverforening bemærkede til lovforslaget, kræver dette en opmærksomhed både i kommunerne og Familieretssystemet på arbejdsdeling og samarbejde, og på hvem der har ansvaret i forhold til de konkrete tiltag overfor familien (Dansk Socialrådgiverforening 2018).

Separate møder: Med det nye Familieretshus har forældre ret til ikke at blive indkaldt til møder sammen, hvis der er vold eller mistanke om vold i familien (jf. Familieretshuslovens § 10, stk 2). Fælles møder er dog fortsat en mulighed, så længe begge parter giver samtykke til det.

Typer af afgørelser i §7-sager: Der skelnes mellem *midlertidige afgørelser*, som træffes i Familieretshuset og *endelige afgørelser*, som træffes i Familieretten. Når der skal træffes en endelig afgørelse om forældremyndighed, samvær og bopælsret i Familieretten, kan Familieretshuset træffe midlertidige afgørelser, mens sagen behandles i Familieretten. Det sker i alvorlige situationer for at forhindre, at barnet lider overlast i perioden, indtil der falder en endelig afgørelse. Ifølge Forældreansvarsloven bør de midlertidige afgørelser så vidt muligt falde indenfor 4 uger.

Bilag D: Voldsdefinitioner

Der findes mange typer af vold. De inkluderer, men er ikke begrænset til; fysisk vold, psykisk vold, seksualiseret vold, økonomisk vold, negativ social kontrol, digital vold, stalking, materiel vold, latent vold og såkaldt æresrelateret vold. En voldsudsat er stort set altid udsat for en kombination af flere typer vold på samme tid, og psykisk vold baner ofte vej for andre voldstyper. Fælles for voldsformerne er, at volden grundlæggende set drejer sig om magt og kontrol over andre.

Psykolog og medstifter af Alternativ til Vold, Per Isdal, har beskæftiget sig med vold i mange år og beskriver vold således: "Vold er enhver handling, der er rettet mod en anden person, som gennem denne handling skader, påfører smerte, skræmmer eller krænker den anden person, og får personen til at gøre noget mod sin vilje eller holde op med at gøre noget, vedkommende gerne vil" (Isdal 2018: 39, forfatternes egen oversættelse).

Nedenstående skema præsenterer kort kendetegnene ved de nævnte voldsformer

Tabel B: Definitioner af centrale voldsformer

Fysisk vold	Ved fysisk vold påføres der umiddelbar fysisk smerte. Fysisk vold kan være slag, spark, skub, kvælningsforsøg, at blive kastet ind i en væg eller ned ad trappen, men det kan også være at blive nægtet toiletbesøg, søvn, mad og drikke. Fysisk vold kommer dermed nogle gange til udtryk på kroppen ved f.eks. blå mærker eller ar, men det er ikke altid tilfældet. Fysisk vold forekommer aldrig uden psykisk vold.
Psykisk vold	Psykisk vold er den mest udbredte form for partnervold. Den psykiske vold handler om kontrol og magt og om at få kvinden til at gøre noget, hun ikke vil, eller undlade at gøre noget hun vil (Isdal 2018). Den psykiske vold efterlader ikke blå mærker eller andre fysiske spor. Derfor kan psykisk vold være usynlig for udenforstående. Volden kan komme til udtryk ved trusler, nedgørelse, isolation eller ydmygelse – ofte i andres påhør. Psykisk vold kan også udspille sig ved, at kvinden bliver nægtet at blive talt til, eller ved at hun bliver kontrolleret og forhindret i at kunne arbejde, studere og/ eller se sine venner og familie.
Seksualiseret vold	Seksualiseret vold er at blive tvunget til en uønsket seksuel handling. Volden kan tage form af bl.a. voldtægt, tvungen prostitution eller andre seksualiserede handlinger eller krænkelser.

Økonomisk vold	Økonomisk vold handler om, at voldsudøveren tager kontrol over kvindens økonomi. Dermed låses hun i et afhængighedsforhold til sin partner. Det kan komme til udtryk ved, at hun nægtes adgang til (egne) penge eller skal tigge om penge til mad og bede om lommepenge. Økonomisk vold kan også handle om, at kvinden trues til at sætte sig i gæld, eller at voldsudøveren optager lån i hendes navn.
Negativ social kontrol	Negativ social kontrol handler om, at kvinden oplever at blive styret og kontrolleret i en sådan grad, at det begrænser hendes opførsel, valg, rettigheder og mulighed for at leve sit liv, som hun vil. Kontrollen opstår, hvis kvinden ikke opfører sig "ordentligt" efter f.eks. religiøse eller kulturelle normer og kan handle om alt fra hendes påklædning og færden til relationer og arbejdsliv. I modsætning til mange af de andre voldsformer, udøves den negative sociale kontrol typisk af flere personer på én gang, sådan at kvinden f.eks. både kontrolleres af sin familie, sin mand og hans familie. Negativ social kontrol er ofte knyttet til forestillinger om skam og ære. Negativ social kontrol er en form for psykisk vold, men kan komme til udtryk som bl.a. seksualiseret og økonomisk vold eller stalking.
Digital vold	Digital vold er en form for psykisk vold, som foregår på internettet f.eks. på de sociale medier, via telefoner eller andre elektroniske enheder. Digital vold eller digitale krænkelser kan være deling af intime billeder eller videoer uden samtykke. Det kan også være chikane i form af online stalking, overvågning via GPS og apps eller deling af private kontaktoplysninger i en sådan grad, at den voldsudsatte bliver udsat for massiv krænkende adfærd på de sociale medier eller på mobil. Digital vold kan også være trusler om yderligere deling eller om vold med det formål at nedgøre, ydmyge, manipulere eller isolere kvinden og begrænse hendes livsudfoldelse.
Stalking	Stalking kan komme til udtryk ved mange forskellige typer handlinger. Adskilt kan de enkelte handlinger virke harmløse, men når de gentages og ses i en sammenhæng, kan aktiviteterne opleves som indtrængende for den, som udsættes for handlingerne. Vigtigt for det samlede billede af handlingerne er desuden relationen mellem stalkeren og den udsatte. Stalkingen kan f.eks. opstå, fordi en ekskæreste er vred over at blive forladt. Stalking er karakteriseret ved, at de vedvarende uønskede aktiviteter opleves som forstyrrende og/eller skræmmende for den voldsudsatte. Nogle aspekter af stalking er psykisk vold.

Materiel vold	Materiel vold er, at den voldsudsatte med fuldt overlæg får ødelagt materielle ting som f.eks. indbo, egne eller sine børns personlige ejendele. Materiel vold kan også komme til udtryk ved, at den voldsudsatte nægtes adgang til egne ting.
Latent vold	Latent vold er, når der tidligere har været vold i forholdet, og kvinden er bevidst om, at det kan ske igen. Når hun går rundt og frygter, at det vil ske igen uden at vide hvornår, så er volden latent til stede i forholdet. Den latente vold kan gøre, at kvinden indskrænker eller ændrer sin adfærd i forsøget på at undgå fremtidig vold. Latent vold kan ligge skjult på denne måde i mange år uden at komme til udtryk, fordi kvinden har ændret sin adfærd så meget, at hun afværger voldsepisoder. Man kan komme i tvivl om, hvorvidt manden stadig er voldelig. Men så længe den latente vold styrer kvindens handlinger, og hendes adfærd begrænses af frygt for at blive udsat for vold, eksisterer volden stadig i forholdet.
Æresrelateret vold	Æresrelateret vold finder sted, når det antages, at et familiemedlem vil gøre eller har gjort skade på familiens ære. Æresrelateret vold kan komme til udtryk som f.eks. tvangsægteskaber og genopdragelsesrejser samt at blive udelukket fra familielivet. Æresrelateret vold er en form for psykisk vold, der ofte optræder ifm. negativ social kontrol. På samme måde som negativ social kontrol er det en voldstype, der udøves af flere personer på samme tid.
<i>Kilder: Dansk Kvindesamfunds Krisecentre (s.d.); LOKK (s.d.a; s.d.b); Isdal (2018).</i>	

Bilag E: Litteraturoversigt

Børns Vilkår. (2021). *Status 2021 Svigt af børn i Danmark*. Kolofon, s. 1-148.

Dahl, Karen Margrethe. (2020). *Forældres tilfredshed med de familieretlige myndigheder: 1. opfølgning af udvikling efter reform af området i april 2019*. VIVE, s. 1-62.

Danmarks Statistik. (2021). *Kvindekrisecentre 2020 Sociale forhold*. Nr. 351

Dansk Kvindesamfunds Krisecentre. (s.d.). *Hvornår er det vold?*

Dansk Socialrådgiverforening. (2018). *Bemærkninger til forslag om nyt skilsmisssystem, herunder oprettelsen af Familieretshuset*.

Danner. (2021). *To år med strafbar psykisk vold - Erfaringer fra praktikerfeltet*.

Deloitte. (2019). *Analyse af kommunernes praksis på overgrebsområdet*. Deloitte, s. 1-42.

Dokkedahl, Sarah Bøgelund. Mette Tegtmeier Olsen & Maiken Kirk Andersen. (2021). *Kvinder på kvindekrisecentre*. SDU, Odense, s. 1-96.

Familieretshuset. (2019). *Nyt Familieretshus: Det handler om at finde de bedste løsninger for familierne*.

Familieretshuset. (2020). *Årsrapport 2020*, s. 1-24.

Familieretshuset. (2022). *Sagsbehandlingstider for samvær, bopæl og forældremyndighed*.

Folketingets Ombudsmand. (2021). *Alt for lange sagsbehandlingstider i Familieretshuset*.

GREVIO. (2017). *GREVIO Baseline Evaluation Report Denmark*. s. 1-77.

Isdal, Per. (2018). *Meningen med Volden* (2. udgave). Oslo: Kommuneforlaget AS

Justitsministeriet. (2014). *Bekendtgørelse af forvaltningsloven, LBK nr. 433 af 22/04/2014*.

Justitsministeriets Forskningskontor. (2011). *Forældreansvarsloven Belysning af barnets perspektiv*, s. 1-54.

Justitsministeriets Forskningskontor. (2021). *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005 - 2020. Hovedtal*, s. 1-27.

Kjølbye, Marie Louise. (2003). *“Jeg vil gerne se min far, når jeg bliver voksen”*, Information, 22. oktober.

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann. (2015). Interview: *Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. udgave). Hans Reitzels Forlag

LOKK. (s.d.a). *Definitioner*.

LOKK. (s.d.b). *Former for vold*.

Lyk-Jensen, Stéphanie Vincent. Martin Bøg & Malene Rudolf Lindberg. (2017). *Børn, der oplever vold i familien, omfang og konsekvenser*. SFI, København, s. 1-145.

Monckton-Smith, Jane. (2018). *Intimate Partner Femicide Timeline*. I: UN Day Opposing Violence against Women Seminar and launch of the Femicide Watch 2018, Dublin.

Mødrehjælpen. (2020). *Holdpunkt: Det nye familieretlige system - få overblik her*.

Nielsen, Carina & Helle Dalgaard Lauridsen. (2017). *Voldens børn*. Mødrehjælpen, s. 1-27.

Oldrup, Helene. Sofia Kjær & Nathalie Wien. (2019). *Partnervold – kommunernes praksis og indsats*. Lev Uden Vold, s. 1-132.

Ottosen, Mai Heide. Dahl, Karen Margrethe & Boserup, Bente. (2017). *Forældrekonflikter efter samlivsbruddet - Karakteristika og risikofaktorer i komplekse forældreansvarssager*. VIVE, s. 1-150.

Ottosen, Mai Heide & Stine Vernstrøm Østergaard. (2018). *Psykisk partnervold – En kvalitativ kortlægning*. VIVE, København, s. 1.-87.

Oxford Research. (2021). *Brugerrejseanalyse af projekt "Test af serviceniveau" i Familieretshuset*, s. 1-72.

Rasmussen, Nell. (2014). *Ret til et liv uden vold*. Institut for Menneskerettigheder, s. 1-176.

Rasmussen, Nell. Esther Nørregård-Nielsen & Niels Westermann-Brændgaard. (2016). *Forebyggelse af drab og dødelig vold i nære relationer*. København, s. 1-88.

Servicestyrelsen. (2008). *Kommunernes beredskab i forhold til vold: En spørgeskemaundersøgelse om kommunernes beredskab i forhold til henholdsvis partnervold og æresrelateret vold*.

Servicestyrelsen, s. 1-66.

Social- og Indenrigsministeriet. (2006). *Bekendtgørelse om kvalitetsstandard for kvindekrisecentre efter §109 i lov om social service, BEK nr. 631 af 15/06/2006*.

Publikationen er udgivet af: Dansk Kvindesamfunds Krisecentre

Forfattere: Anja Radeka, Marie Buhl og Christina Alfthan

Korrektur: Charlotte Ferslev Møller

Redaktør: Christina Alfthan

Design og layout: Anders Mandahl Christiansen, www.kommastudio.dk

Foto: Heidi Maxmiling

Alle fotos er modelfotos

Repro og Tryk: Filipsen Grafisk Produktion aps, Dalbyvej 93, 6000 Kolding, www.filipsen.dk

Trykt på klorfrit papir

1.oplag udgivet marts 2022

Download undersøgelsen på:

www.krisecentrene.dk

Kontakt: Anja Radeka, ar@danskkvindesamfund.dk

Dansk
Kvindesamfunds
Krisecentre

